

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

Quæstio IV. De Infinitate ac Im[m]ensitate Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

in 3. sentent. distinct. 6. quæst. 2. artic. 3. ad 1. & indicat S. Augustinus lib. 6. de Trinitat. cap. 8. vbi ait: *Cum creatura adhaerescit creatori, illa sit maior, quam erat, non ille.* Ratio est. Quia melius bonum, & maius bonum, intensiorem perfectionis, & bonitatis, non solum pluralitatem significant; cura tamen diuina bonitas qualibet accessione, aut coniunctione creaturæ bonitatis, intendi nullo modo possit, nec ex utraque simul bonitate, intensus bonum constitui; tum quia sunt diuersissimæ plane rationis, ac generis; tum quia bonitas creaturæ habet se ad diuinam vt punctum ad lineam,

quæ accessione puncti non sit maior, vt recte S. Thomas cit. dist. 6. Tum quia *Deus* eminentissimè habet rationem, & perfectionem omnis boni creati, cui proinde nihil addi potest perfectionis, quod non in seipso antea habeat. Plura igitur quidem illa sunt bona; sed non maius bonum; alias admittendum esset *CHRISTVM DEVM* & hominem esse quid melius, & perfectius Patre, & Spiritu sancto; quod ne dicam impium, certe temerarium, ac periculosum esset asserere, inquit Molina loc. cit.

Q V Æ S T I O I V.

De infinitate ac immensitate Dei.

S. Thomas 1. p. q. 7. & 8. aa. 8.

Absoluetur hæc quæstio quatuor dubitationibus. I. *An, & qua ratione Deus sit infinitus secundum essentiam; & in quo hæc infinitas Dei consistat.* II. *Utrum possibile sit infinitum actu, siue secundum multitudinem & numerum; siue secundum magnitudinem & extensionem.* III. *An, & qua ratione Deus sit immensus, & ubiq; præsens.* IV. *Utrum Deus sit etiam in spatijs aliquibus extra cælum.*

D V B I V M I.

An, & qua ratione Deus sit infinitus, secundum essentiam; & in quo hæc infinitas DEI consistat.

S. Thomas 1. p. q. 7. a. 1. & 2.

Non est hic quæstio de infinitate molis, seu quantitatis corporeæ, qualis in Deo nulla est; nec de infinitate incomprehensibilitatis, aut æternitatis, vel immensitatis, aut etiam potentia, aut cuiuslibet attributi diuini, quamuis singula in suo genere, & sua quadam ratione infinita sint; sed de infinitate perfectionis DEI in essendo; quæ dicitur infinitas per essentiam, siue secundum essentiam: de qua quæritur & quæ ratione Deo conueniat, & in quo proprie ac formaliter consistat.

Assertio I. Deus est infinitus actu in essendo, siue secundum essentiam. Ita S. Thomas q. 7. art. 1. ac cæteri Doctores in 1. dist. 43. & est de fide ac extra controuersiam; etsi S. Bonaventura in 1. dist. 43. art. 1. quæst. 2. solum dicat, id esse magis consonum fidei. Patet ex Psalmo 144. vers. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Baruch 3. vers. 25. *Magnus est, & non habet finem, excelsus & immensus.* Idem passim docent SS. Patres. S. Damascenus lib. 1. orthod. fid. cap. 4. attributa & perfectiones diuinas commemorans ait, Deum esse *infinitum &*

æternum, & incircumscriptibilem. Et lib. 1. cap. 12. ait, Deum esse quoddam *pelagus substantia infinita.* Sed & omnes antiqui Philosophi dixerunt, primum principium esse infinitum; licet quidam vt in ratione speciali primi principij errarunt, ita etiam errarunt circa infinitatem, quam tribuerunt primo principio, dicentes aliquid corpus infinitum, esse primum principium, vt notauit S. Th. ibidem. Idem colligitur ex cap. *Firmiter*, de sum. Trinitat & fid. Cathol. vbi tamen expresse non ponitur attributum infinitatis, sed immensitatis; quæ se mutuo consequuntur.

Rationes adducuntur apud Aristotelem lib. 3. phys. c. 4 t. 30. ex mente etiam Anaximandri, & naturalium Philosophorum: item apud S. Thomam 1. cont. gent. c. 43. Scotum in 1. dist. 2. q. 1. Nyphum in lib. de infinit. primi motoris, aliosque Metaphysicos lib. 12. Metaph. quos etiam ex parte examinat Molina hic q. 7. vbi addit, *plerisq; credere, infinitatem diuinæ essentia nondum rationibus naturalibus esse demonstratam, sed tantum fide, vt rem certam teneri.* Verum multo verius est, rem hanc quoque euidenter demonstratam esse, non quidem singulis quæ afferentur rationibus (nam & eam, quam assert S. Thomas hoc loco, plerique esse euidentem ac firmam, negant) sed in definitæ hæc vel illa.

Mihi quidem optima videntur illæ, quæ petuntur ex ipso conceptu diuinæ essentia. Prima, Deus est ens per se ac per suam essentiam: Ergo ens illimitatum, adeoque infinitum. Consequentia probatur. Quia quicquid limitatur, a sua causa efficiente limitatur, a qua esse determinatum ac limitatum accipit; vt non solum inductione patet, sed etiam ipso lumine naturali. Limitare enim,

enim causalitatem dicit causa efficientis; nec vlla ratione fieri potest, vt aliquid seipsum quoad essentiam limitet. Secunda. Deus est primum ens, & prima causa effectiua in actu primo, ac independens, rerum omnium, tam existentium, quam possibilium: Ergo in sua essentia eminenter continet perfectiones rerum omnium, tam existentium quam possibilium; adeoque totum Esse rerum omnium: Ergo in omni genere Entis est infinitus: adeoque simpliciter infinitus. Tertia. Deus est actus purus, exers omnis potentialitatis: atqui si Deus esset finitus, iam hoc ipso non esset actus purus, sed ens aliquo modo potentiale, vtpote capax vterioris perfectionis; quia ad finitum semper fieri potest accessio. plura apud citatos.

Vnde colligitur, non audiendos illos, qui apud S. Bonaventuram in 1. dist. 43. art. 1. quæst. 2. dixerunt, vel Deum non esse infinitum secundum essentiam & potentiam; vel DEVM esse quidem nobis infinitum, sed secundum veritatem, ac sibi ipsi non esse: qui tamen, vt appareret, potius in modo loquendi, quam re ipsa errarunt; respicientes duntaxat vel ad modum infinitatis, ex parte comprehensionis, vel ad actuum rei multitudinem, siue extensionem.

Assertio II. Infinitas hæc Dei propriè ac formaliter non consistit, primo in eo, quod DEVS caret principio & fine durationis; quodque nullo loco sibi adæquato concludi potest, vti significat Albertus in 1. disp. 43. art. 1. hæc enim infinitas est aternitatis & immensitatis, non essentia.

Nec secundo, quod propriè non definiatur, nec collocetur sub genere; quamuis inde eam explicet S. Thomas lib. 1. contra gent. cap. 43. & quidam alij: alioqui omnia prima genera essent infinita essentialiter, & maxime ipsum Ens vt Ens.

Nec tertio, quod Esse ipsius Dei in nullo recipiatur: quamuis inde eam infinitatè comprobent S. Thomas hic quæst. 7. art. 1. & lib. 1. contra gent. cap. 34. Ferrariensis ibidem, Caietanus, alijque recentiores Thomistæ hic, vt & Richardus atque Ægidius in 1. dist. 43. non solum quia nec Esse primæ substantia vt sic, in aliquo verè recipitur: imò nec Esse siue existentia aliarum rerum; cum ab essentia ex veriori philosophia non nisi ratione differat, vt suppono: Sed etiam quia esto certo modo explicata illa negatio receptionis præbeat argumentum infinitatis, quod voluisse solum videtur S. Thomas loc. cit. eodemque sensu defenditur à Caietano, & Ferrariensi loco cit. non tamen est ipsa ratio, siue conceptus infinitatis secundum essentiam, vt non solum post Scotum loc. cit. docent Molina hic, quæst. 7. Suarez lib. 2. de Deo c. 1. Vasquez disp. 25. cap. 2. & alij, qui negant, eam S. Thomæ probationem esse demonstrationem; sed etiam Thomistæ citati eodem a. 5.

Nec quarto, quod in Deo sint infinita attributa & perfectiones simpliciter, vt quidam recentiores dixerunt: non solum quia in DEO nulla est pluralitas talium perfectionum; cum sit

vna ipse simplicissima perfectio ex quæst. præcedenti dub. 1. sed etiam quia certum non est, posse in infinitum plures semper ac plures in Deo perfectiones simpliciter simplices concipi, ac ratione distingui, vt rectè Suarez lib. 2. cap. 1. num. 3. Vasquez disp. 25. c. 1.

Nec quinto etiam propterea Deus formaliter infinitus est, quia est à se, & à nullo accepit Esse, vt existimauit Vasquez ibidem cap. 5. cuius sententiam meritò refellit Suarez loc. cit. quia licet inde efficaciter probetur infinitas DEI, vt dictum; ea tamen non est ratio formalis infinitatis, aut attributi vllius, sed essentia diuinæ, ex quæst. 1. dub. 1.

Assertio III. Deus ergo est formaliter infinitus secundum essentiam, quia adeo essentialiter excellens est, vt careat in sua essentia vlllo termino & limite perfectionis; qualis in cæteris rebus est certus quidam gradus entis, excludens alios formaliter & eminenter; eo modo, quo aliqui possibiles sunt in perfectissimo ente. Ita Gregorius de Valentia quæst. 7. punc. 1. Suarez lib. 20. cap. 1. num. 5. Probatur tum ex dictis; quia alia ratio huius infinitatis assignari non potest: Tum quia infinitum ex ipsa nominis ratione, significat negationem termini; ac proinde infinitas secundum essentiam aliud esse non potest, quam negatio seu carentia termini in perfectione essentiali; nec terminus alius in præsentia fingi potest, quam eiusmodi gradus quidam entis, limitans, vt dictum, perfectionem Essentia diuinæ.

Assertio IV. Attributū hoc formaliter est negatiuū; etsi fundamentaliter supponat continentiam formalem, aut eminentialem, omnis perfectionis possibilis, seu cogitabilis; omniumque sine vlllo termino, quæ quocunque modo perfecta cogitari possunt; etiamsi in infinitum in eis procedatur, in gradu maioris semper ac maioris perfectionis sine termino. Prima pars est communis Doctorum, ac extra controuersiam; & patet ex dictis, quia infinitum formaliter dicit negationem termini. Alteram partem rectè tradit Suarez l. c. Probatur, quia infinitas hæc non est pura negatio; sed quasi in subiecto; alioqui pariter de non ente dici posset; deinde quia significat negationem termini in perfectione essentiali, necessario supponit continentiam illam omnis perfectionis possibilis; adeoque talis ac tantæ, vt nulla maior, imo nec æqualis perfectio in vlllo Ente extra Deum sit cogitabilis.

Assertio V. Infinitas hæc secundum essentiam ita Dei propria est, vt contradictionem implicet, eam vlli creatæ naturæ communicari. Ita S. Thomas hic quæst. 7. artic. 2. ex communi omnium. Probatur; quia implicat contradictionem, vt ea perfectio, in qua fundatur hæc infinitas Dei, vlli naturæ, seu Enti extra DEVM communicetur, vt dictum quæst. præcedenti dub. 2. Quo fit etiam, vt Deus alium nullum, seu perfectione superiorem, seu parem habere possit, vt magis patebit quæst. 5. Cum quo tamen non pugnat, quo minus res aliqua creatæ habeant quandam infinitatem in essendo,

quasi respectivam, siue secundum quid, siue in recipiendo, siue in actuando, vel agendo, ut declarat S. Thomas cit. art. 2. ubi ait: *Lignum v. g. est finitum secundum suam formam; sed tamen est infinitum secundum quid, in quantum est in potentia ad figuras infinitas*, &c. Item; *Si sint*, inquit, *aliquæ forma creatæ, non receptæ in materia, sed per se subsistentes, ut quidam de Angelis opinantur, erunt quidem infinite secundum quid in quantum huiusmodi formæ non terminantur, nec contrahuntur per aliquam materiam*, &c. *sed non infinite simpliciter*. Ita qualibet natura superior respectu inferiorum, dici potest infinita, seu infinite præstantior, quia licet inferiores perficiantur, aut multiplicentur in infinitum, nunquam tamen possunt ad præstantiam superioris naturæ pertingere. Sed de hac infinitate non est quæstio.

DVBIVM II.

Vtrum possibile sit infinitum actu, siue secundum multitudinem, & numerum, siue secundum multitudinem, extensionem, aut etiam intensiorem.

S. Thomas 1. p. q. 7. a. 3. & 4.

Non est quidem hæc quæstio Theologica, sed philosophica, & ex principiis philosophicis dijudicanda: sed quia tamen S. Thomas eam hoc loco ex instituto pertractat, ac simul ab eius resolutione multa passim etiam in Theologia dependent, operæ pretium iudicavi, eam breviter discutere. Sicuti autem in præcedenti dubitatione non erat quæstio de infinito in certo genere, sed de infinito simpliciter in essendo, siue secundum communissimam rationem entis; ita hoc loco non est quæstio, nisi de infinito in certo genere, quod tamen non sit solum infinitum quasi respectivè, siue secundum quid in eo genere, prout in fine præcedentis dubij dictum, sed quod absolute sit infinitum.

Suppono autem infinitum absolute, in vnoquoque genere esse, quod in eodem genere termino caret; ac proinde secundum multitudinem infinitum est, quod nullo numero seu multitudine finitur ac terminatur. Notionem autem infiniti in quantitate continuæ, seu magnitudinis, non existimo formaliter esse desumendam ex multitudine partium; tum quia ea formaliter est ratio multitudinis; non magnitudinis; tum quia, cum controversum sit, an & qua ratione magnitudo partes habeat, melius in notione nominis ab ea controversia abstrahitur. Rectius ergo & planius infinitum in magnitudine dicitur, absolute quidem & secundum omnem dimensionem, quod nullo termino magnitudinis secundum ullam dimensionem clauditur. Quo modo

etiam Aristoteles lib. 3. physic. cap. 1. tex. 43. ait, quod infinitum est absque vilo termino extensum esse, & corpus infinitum omni ex parte in immensum esse extensum.

Infinitum hoc in vtroque genere quantitatis, aliud est infinitum actu, aliud infinitum potentia. Infinitum actu, de quo solo præfens movetur quæstio, est, cum eiusmodi multitudo, aut magnitudo actu simultota est; ita ut tam multitudinis partes illæ innumeræ actu sint omnes, non tantum materialiter ac per modum vnius, sed etiam formaliter ut multæ, ac inter se distinctæ; quam magnitudo illa nullo incremento ac nova adiectione egeat, qua interminabilis illa extensio compleatur, aut actu constituatur. Sicut etiam contrario sensu Vasquez hic disput. 26. cap. 1. dicit; infinitum in potentia, dici illud, ex quo, si id tantum accipitur, quod actu existit, finitum quidem est, & terminum habet; si verò respiciantur ea, quæ adhuc ei possunt adiungi, infinitum est, iuxta Aristotelem 3. physic. cap. 6. text. 57. Vbi simul etiam consulto abstinco à ratione infiniti successivi; quod cum suas partes omnes actu non habeat, non potest propriè dici infinitum actu; licet ob aliam fortassis causam impossibile sit, ut nunquam præterierit, ut suo loco Deo volente videbimus. Solum ergo de infinito actu entis permanentis hoc loco quæstio est; eaque procedit non tantum de potentia Dei ordinaria, sed etiam absoluta.

In hac autem quæstione generatim duæ sunt Authorum sententiæ. Prima est, quæ admittit eiusmodi infinitum actu tam in magnitudine, quam in multitudine esse possibile. Ita Arminensis in 1. dist. 43. quæst. 4. Bassolis quæst. vnica art. 2. Petrus de Alliaco disput. 42. quæst. 13. art. 3. Mayron in 1. dist. 43. Bacon in 2. d. 1. quæst. 6. Maior & Almain in 3. dist. 13. quæst. vnic. Argentina in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 4. & probabilem censet Gabriel in 2. dist. 1. quæst. 3. Ockam verò saltem in multitudine rerum spiritualium; sicut & Auicenna & Algazel, quos refert S. Thomas hic art. 4. in quovis genere, multitudinis per se non ordinatæ, infinitum actu esse possibile admittunt. Cum prioribus Authoribus sentit Vasquez hic d. 26. cap. 2. & 3.

Secunda sententia negat, eiusmodi infinitum actu siue in magnitudine, siue in multitudine, esse possibile. Ita S. Thomas hic quæst. 7. art. 3. & 4. & quodlib. 9. art. 1. & quodlib. 12. art. 2. Bonaventura in 1. dist. 43. artic. 1. quæst. 3. Richardus quæst. 1. & 6. Durandus quæst. 2. Scotus in 2. dist. 1. quæst. 3. Marsilius in 1. quæst. 42. art. 3. Capreolus & Hispalensis in 1. dist. 43. quæst. 1. Bargius in 1. dist. 8. quæst. 2. Aureolus in 1. dist. 44. quæst. 1. art. 1. 2. & 3. Ferrarientis 1. cont. gent. cap. 81. Caietanus, & Thomistæ omnes hic q. 7. a. 3. & 4. Albertin⁹ tom. 2. de prædic. quant. d. 4. q. 4. 5. & 6. Gregorius de Valentia q. 7. punc. 3. Equibus Aureolus, Gregorius de Valentia, & Thomistæ communiter, idem etiam aperte sentiunt de infinito secundum intensiorem; tametsi aliter sentiat Albertinus.

Eiusdem

4 Eiusdem sententiæ, teste Gregorio de Valentia, sunt omnes ferre Peripaterici cum Aristotele 3. Phisic. c. 8. & lib. 1. de cœlo c. 6. quidquid hic alias de eternitate mundi dixerit; qui licet expresse non negauerit infinitum actu esse possibile, per Dei potentiam absolutam, satis tamen indicat, id simpliciter esse impossibile, vt recte Aureolus l. c. Gregorius de Valentia ibidem, & Albertinus q. 3. Et quamuis Vasquez cit. disp. 26. c. 2. nu. 9. dicat, Aristotelem ideo præsertim docuisse, infinitum esse non posse, quod existimarit, hanc rerum vniuersitatem non voluntate Dei, sed necessario ita ab æterno extitisse; ex quo etiam probat, aliud vniuersum esse non posse: tamẽ ex hoc ipso sequitur, Aristotelem sensisse, infinitum actu simpliciter esse impossibile; cum iuxta hanc explicationem Aristotelis, præter hoc ipsum vniuersum; simpliciter impossibile censuerit existere aliud vniuersum.

Nec obstat; quod Aristoteles mundum posuit ab æterno; ex quo sequi videtur infinitus numerus animarum: quia Aristoteles etsi negauerit, transmigratiõnem animarum Pythagoricam, nimirum de corpore humano in corpus bruti; non tamen aperte negauit transmigratiõnem Platonicam, de corpore humano in aliud corpus humanum, vt recte Albertinus cit. q. 3.

Atque hæc ipsa etiam sententia negatiua mihi semper visa est longe verior. Primo propter auctoritatem; quia est multo communior, & plurif, & grauior Philosophorum ac Theologorum; & quibus si Nominales excipias, cæteri prope omnes, quamuis alioqui scholis integris diuersi, in eandem conspirant, vt dictum.

5 Secundo, est multo planior & solidior ad multa declaranda, quæ in Theologia passim occurrunt. I. Nam si infinitum actu secundum multitudinem & magnitudinem est possibile, nulla ratio est, cur non etiam sit possibilis gratia & charitas infinita secundum intensiõnem; id enim necessario sequitur ex doctrina S. Thomæ 2. 2. q. 24. a. 7. asserentis, charitatem secundum se, nullum habere terminum intensiõnis, sed quantum est per se & ex se; posse intendi in infinitum: hoc vero posito, nulla plane potest assignari ratio, cur Christus Dominus secundum humanam naturam, non habuerit gratiam infinite intensam: decebat enim vel maxime, naturam infinitam verbi, & vniõnis hypostaticæ dignitate donatæ, infinita etiam munera & ornamenta gratiæ adijci: hoc verolice admittant Maior in 3. dist. 13. q. 9. & fuse Almain q. 1. est tamen contra communem.

II. Iuxta oppositam sententiã, nulla potest sufficiens reddi ratio, cur cum Christi merita secundum rationem valoris moralis fuerint infinita simpliciter, non fuerit à Deo illis destinatum æquiualens præmium, itidem infinitum simpliciter, v. g. redemptionis infinitorum hominum.

III. Si gratia sanctificans infinite intensa possibilis est, vix potest reddi ratio, cur non potius homo purus expers peccati, cum infinita eiusmodi gratia, ad satisfaciendum pro peccatis hominum fuerit missus; præsertim cum iuxta com-

muniorem & veriorem sententiã Doctorum, peccati malitia non sit simpliciter infinita.

IV. Non facile est explicatu, cur pœna sensus in inferno; non potius secundum intensiõnem, quam extensiõnem infinita fuerit à Deo decreta; præsertim cum id & diuinæ bonitati, & bono vniuersali creaturarum, & demerito ipsius peccati, quod nullam continet meritum infinitam secundum intensiõnem, fuisset conuenientius.

V. Eneruantur multæ rationes, quæ vel ad existentiã Dei, vel ad inceptiõnem mundi comprobandam, ab infiniti impossibilitate, passim à grauissimis Doctoribus petitiã adferuntur.

VI. Eo deuenitur, vt tantam multitudinem rerum à Deo, in omni genere Entium possibiliũ, affirmetur effici, ac re ipsa effectam dari posse, vt Deus nihil amplius producere possit, vt videre est apud Vasquez cit. c. 3.

VII. Sequitur ex opposita sententiã, æternitatem & immensitatem Dei, rerum creatarum, duratione & magnitudine adæquari quodammodo posse; ita vt nec Deus, sua potentia excedat, creaturas; nec duratione re ipsa antecedit creaturas.

VIII. Si possibile est eiusmodi infinitum actu, cur quæso Deus ad demonstrandam magis suam sapientiam & potentiam, non produxit mundum infinitum? cur æternitate rota ante productum mundum ab opere quieuit? Hæc & similia plura, quæ iuxta nostram sententiã facilem & planam habent explicationem, consulendo etiam ipsum per se solum lumen rationis naturalis, iuxta aduersam sententiã difficillimam habent solutionem. Vt hic etiam prope dici possit, quod in simili genere scripsit Guilielmus Parisiensis antiquus & grauis Theologus tract. de fide c. 2. *Ponere infinita huiusmodi, esse destruere credulitatem eorum, quæ sunt fundamentum religionis, & propter hoc religionem infundabilem facere; quare & in edificabilem &c.*

6 Sed & tertio eadem sententiã optimis rationibus, meo quidem iudicio euidenter comprobatur; ego tres solum adferam, easque directe primum applicabo ad euertendum infinitum actu secundum multitudinem. Prima est hæc: si enim possibile esset eiusmodi infinitum, tum id vel esset vnum tantum infinitum secundum multitudinem, vel multa: neutrum dici potest. Ergo &c. Maior patet, quia vnum, vel multa talia passio est communissima entis cuiusque, quod tale ens dicitur; eaque inter se (virtute saltem) contradictorie opponuntur. Si enim aliquid est tale ens, aut est diuisum in plura talia; aut non est diuisum in plura talia; si primum; Ens illud erit multa talia: Si secundum, erit solummodo vnum tale.

Minor probatur; vnum enim tantum esse non posse, ita demonstratur. Si enim datum illud infinitum, esset vnum tantum infinitum secundum multitudinem, tum esset infinitum, seu infinita multitudo vnitatum tantum, nõ autem binariorum, aut ternariorum, aliorumue maiorum numerorum, &c. sed consequens est impossibile. Ergo & antecedens. Maior huius syllogismi patet.

Quia sola multitudo infinita vnitatum, est vnum tantum infinitum: omnis autem multitudo infinita binariorum, aut ternariorum, est duplicata vel triplicata multitudo infinita vnitatum; adeoque hoc ipso iam non est vna tantum multitudo infinita, sed duplex vel triplex; sicut sola decas vnitatum, est vna decas; binariorum vero aut ternariorum decas, est duplicata, vel triplicata decas, adeoque simpliciter non vna, sed plures decades.

7 Minor huius eiusdem syllogismi, nimirum impossibile esse, vt detur infinitum actu secundum multitudinem, quod sit infinitum, seu infinita multitudo vnitatum tantum, non etiam binariorum aut ternariorum, euidenter quoque probatur; quia si infinitum hoc non est etiam infinita multitudo binariorum & ternariorum, continens videlicet infinitos binarios & ternarios, tum continebit binarios sicut ternarios solū finitos; seu, quod idem est, finitam tantum multitudinem binariorum vel ternariorum; quia inter finitam & infinitam multitudinem ternariorum (posita ternariorum multitudine) non datur medium: at vero impossibile est, infinitum vllum secundum multitudinem continere solum finitam multitudinem binariorum vel ternariorum, aut etiam cuiuscunque numeri finiti possibilis, aut imaginabilis; quia nulla finita multitudo numerorum potest constituere vllum infinitum secundum multitudinem. Ergo impossibile est, vt detur vllum infinitum secundum multitudinem, quod sit infinitum, seu infinita multitudo vnitatum tantum, non etiam binariorum aut ternariorum, seu cuiuscunque numeri finiti possibilis.

8 Sed nec positum illud infinitum secundum multitudinem, posse esse multa infinita secundum multitudinem, quæ in primo syllogismo erat altera pars minoris probandæ, ex priori parte, atque ex dictis euidenter idem deducitur. Quia omnia multa talia constant ex pluribus vnitatibus: ergo etiam multa infinita secundum multitudinem constare debent ex multis vnitatibus infinitorum secundum multitudinem, adeoque ex pluribus infinitis secundum multitudinem: atqui iam antea probatum est, impossibile esse, vt detur infinitum secundum multitudinem vnum tantum, prout nimirum vnum contra multa distinguitur: Ergo etiam impossibile est infinitum illud secundum multitudinem, esse multa infinita secundum multitudinem. Atque hoc argumentum mihi semper visum est euidenter & magni roboris; neque etiamnum video, quid ad illud solide possit responderi.

9 Altera ratio est hæc. Illa multitudo est impossibilis, etiam secundum absolutam Dei potentiam, cuius pars necessario esse aut cogitari debet æqualis suo toti; sed in multitudine actu infinita, pars aliqua necessario esse aut cogitari debet æqualis suo toti: Ergo impossibilis est talis multitudo actu infinita, etiam secundum absolutam Dei potentiam. Maior propositio patet; quia implicat contradictionem, vt in vlla multitudine rerum pars æquet suum totum; quia totum continet partem, & aliquid supra partem, in

quocunque genere quantitatis, vt supponit etiam Euclides lib. I. Elementorum.

Minor propositio probatur: Sit enim multitudo aliqua actu infinita, tum hæc necessario continet infinitam multitudinem vnitatum, binariorum, ternariorum, decadam, centenariorum, millenariorum, & cuiuscunque numeri finiti, vt etiam in præcedenti demonstratione offensum. Hoc posito, ita argumentor. In hoc infinito secundum multitudinem, infinita vnitatum multitudo est veluti pars quadam respectu infinitæ multitudinis decadam; & eadem tamen infinita multitudo vnitatum, est æqualis infinitæ multitudini decadam: Ergo necessario in hoc infinito secundum multitudinem, pars est æqualis suo toti. Eademque est ratio cuiuslibet alterius infinitæ multitudinis actu.

10 Maior propositio huius syllogismi patet; quia sicut se habet vnitates ad vnam decadem, & mille vnitates ad mille decades; ita infinitæ vnitates, ad infinitas decades; pari enim proportionem decas quælibet cuiuscunque multitudinis & numeri nouem partibus vnitatem eiusdem ordinis excedit, vt patet: aut vero vnitates se habent ad vnam decadem veluti pars ad totum, adeoque est pars decadis, vt patet: Ergo etiam infinita multitudo vnitatum, est veluti pars quadam infinitæ multitudinis decadam.

Minor propositio eiusdem syllogismi, nimirum eandem multitudinem infinitam vnitatum esse æqualem infinitæ multitudini decadam, probatur. Quia eadem infinita multitudo vnitatum est, & continet etiam in se infinitam multitudinem decadam: Ergo est æqualis infinitæ illi multitudini decadam, cuius est pars. Consequentia patet. Quia infinita multitudo decadam ad aliam infinitam multitudinem decadam, habet se sicut vna decas ad vnam decadem, & decem decades ad alias decem; & ita de quavis multitudine decadis, ad similem multitudinem decadis comparata, loquendo: in quibus vtique vnum extremum alteri comparatum est æquale.

11 Antecedens huius argumenti probatur ex dictis præcedenti demonstratione. Quia impossibile est, vt infinitum vnitatum non sit etiam infinitum binariorum, ternariorum, & cuiuscunque numeri assignabilis.

Qua de causa etiam non valet obiectio; etiam si quidem infinita multitudo vnitatum sit, & contineat infinitam multitudinem decadam, tamen diuersam esse rationem infinitæ multitudinis decadam, cuius infinitas illa vnitatum pars fuit designata, ab ea infinita multitudine decadam, quæ in ipsa infinitate vnitatum continetur; illam enim semper adhuc nouem partibus excedere, & maiorem esse istam: nam ego continuo illas ipsas nouem partes accipio, & euidenter conuincio, etiam in hac infinita multitudine vnitatum (quæ in altera illa infinita multitudine decadam veluti pars continebatur) contineri debere: quia est infinita multitudo cuiuscunque numeri assignabilis seu cogitabilis; ac proinde etiam si, non dico decies, sed decies millies, & millies millies, & quidquid demum adhuc numeri cogitari potest, decadem multiplices, nihilominus

tamen

tamen infinita illa multitudo unitatum, ut continet infinitam multitudinem decadam, ita pariter etiam continebit infinitam multitudinem, quamvis millies, & millies millies multiplicatarum decadam; alias enim eo ipso iam non esset infinita multitudo nec decadam, nec unitatum.

12 Idem argumentum apertius declaratur hac hypothese facta, quam opposita sententia non potest negare esse possibilem. Ponamus igitur infinitam multitudinem hominum esse productam; quorum singuli duobus oculis fuerint predicti, uti consuetus naturae cursus postulat. Tum in hac infinita multitudo tam oculorum, quam hominum, utique multitudo oculorum erit dupla ad multitudinem hominum; quandoquidem cum singuli homines habeant duos oculos, necessario illa multitudo infinita oculorum continet multitudinem hominum conduplicatam: hinc sequitur eam multitudinem hominum habere se ad multitudinem oculorum, veluti unum ad duo, adeoque veluti partem ad totum; & nihilominus tamen multitudo infinita hominum, quia est & continet etiam infinitam multitudinem binariorum, ut dictum, non potest non esse aequalis infinitae multitudini oculorum; quae & ipsa alia non est infinitas, quam infinitas binariorum, ex hypothese.

13 His addo tertiam hanc rationem. De ratione actu infiniti secundum multitudinem est, ut actu & formaliter contineat omnem multitudinem formaliter possibilem in ea multitudo infinita; sed impossibile est, ut detur eiusmodi infinitum actu secundum multitudinem, de cuius ratione sit, in se actu & formaliter continere omnem multitudinem formaliter possibilem in ea multitudo infinita. Ergo impossibile est dari infinitum actu secundum multitudinem, seu multitudinem actu infinitam.

14 Maior propositio probatur primo ex notione infiniti actu, quae significat aliquid secundum se totum actu existens, quod in eo genere, quo infinitum est, nullo termino clauditur & finitur; atqui si multitudo quaequam non actu contineret omnem multitudinem possibilem in eadem multitudo, iam hoc ipso in suomet genere multitudinis clauderetur & finiretur aliquo termino; ut pote non continens formaliter omnem perfectionem formaliter possibilem in eodem genere: Ergo de ratione actu infiniti secundum multitudinem est, ut actu & formaliter contineat omnem multitudinem formaliter possibilem in ea multitudo.

Secundo probatur eadem maior a simili. Sicut enim se habet infinitum actu secundum essentiam, siue secundum communissimam rationem Entis, ad omnem omnino perfectionem Entis; ita se habet infinitum actu in certo genere, puta secundum multitudinem, ad ipsam multitudinem Entis; nulla enim ratio disparitatis potest assignari: sed de ratione infiniti actu secundum essentiam est, ut actu & formaliter contineat omnes perfectiones, quae

sunt possibilem formaliter in tali Ente, nimirum perfectissimo & simpliciter infinito secundum essentiam; ut patet ex dubio praeced. & supra quaest. 2. dub. 2. Ergo etiam de ratione actu infiniti secundum multitudinem est, ut actu & formaliter contineat omnem multitudinem formaliter possibilem in ea multitudo.

Minor propositio superioris syllogismi probatur. Quia si quod esset tale infinitum actu secundum multitudinem, de cuius ratione esset, actu continere omnem multitudinem possibilem in eo genere multitudinis, v. g. hominum; tunc non solum etiam de potentia Dei absoluta, nullus hominum praeterea eidem multitudini nova productione adijci posset; quod aduersarij facile concedent; sed & simul vel unico homine, aut binario hominum ex ea multitudo subtracto, ea statim hoc ipso desineret esse actu infinita; eo vero binario denuo per nouam productionem diuinam adiecto, rursus redderetur actu infinita; quandoquidem & facta illa subtractione, non amplius contineret totam multitudinem possibilem, & reparata subtractione, denuo haberet ex hypothese: sed utrumque aperte est impossibile, manifestamque inuoluit contradictionem; subtractio enim finiti numerab infiniti, non potest tollere infinitum; nec etiam additio numeri finiti ad finitum, potest facere ex finito infinitum: quandoquidem ex duobus numeris finitis non potest fieri infinitum, ut patet: Ergo impossibile est dari infinitum actu secundum multitudinem, de cuius ratione sit; actu continere omnem multitudinem possibilem in eo genere multitudinis. Et vero procedit haec ratio, etiamsi dicatur, satis esse, ut infinita multitudo actu contineat omnem multitudinem possibilem in eo genere multitudinis, v. g. omnes numeros secundum speciem: quia nihilominus subtracta unitate, aut binario, mutatur numerus ac species numeri. Omitto plura.

15 Quemadmodum vero demonstrationes Arithmeticae possunt accommodari etiam ad magnitudines, seu quantitatem continuam, ita etiam haec ipsae demonstrationes, quas contra infinitum actu secundum multitudinem produximus, facile etiam ad refellendum infinitum actu secundum magnitudinem accommodari possunt. Prima quidem in hunc modum. Detur enim qualibet eiusmodi magnitudo infinita actu, tum utique fatendum erit, eam continere infinitam multitudinem cuiuslibet mensurae seu magnitudinis finita, v. g. infinitam multitudinem pedum, quia ex multitudo finita pedum, aut vllius magnitudinis finita non potest constitui infinitum, ut patet. Tum ita argumentando progredior. Aut ea multitudo infinita pedum erit vna tantum, vel plures: neutrum potest dici: non vna tantum; quia continet infinitos etiam binarios, ternarios &c. pedum. Nec plures; quia omnia plura talia constant ex unitatibus pluribus talium;

cum

cum ergo impossibile sit, dari multitudinem infinitam pedum vnâ tantum, seu quæ sit infinitas vnitatum pedum tantum, non etiam binariorum, vel ternariorum &c. sequitur, impossibile esse talem magnitudinem constantem ex pluribus infinitatibus, seu multitudinibus infinitis pedum: Ergo simpliciter impossibile est, dari magnitudinem actu infinitam; seu infinitum actu secundum magnitudinem.

Secunda ratio hoc modo accommodabitur ad infinitum actu secundum magnitudinem; supposito primo syllogismo, qui communis est. Sit enim magnitudo aliqua actu infinita, tum hæc necessario continebit infinitas vnitates, binarios, ternarios, decades, centenarios, millenarios pedum, vt antea dictum. Hoc posito; cum infinitæ vnitates pedum se habeant, ad infinitas decades pedum sicuti pars ad totum; & nihilominus tamen eadem infinitæ vnitates pedum, necessario sint etiam infinitæ decades pedum, vt antea dictum, euidenter sequitur, in eiusmodi magnitudine partem esse æqualem toti, vt pluribus in eodem argumento secundo superius diximus.

Tertia ratio itidem ad idem institutum facile accommodatur. Quia de ratione infiniti actu secundum magnitudinem est, vt actu ac formaliter contineat omnem magnitudinem formaliter possibilem in eo genere magnitudinis, vt antea in simili probatum est: atqui impossibile est, dari tale infinitum secundum magnitudinem, de cuius ratione sit, actu ac formaliter continere omnem magnitudinem formaliter possibilem in eo genere magnitudinis; quia tunc sublata solummodo magnitudine vnus v. g. pedis, iam desineret esse infinita magnitudo; adiectâ vero rursus magnitudine eiusdem pedis, iam efficeretur iterum infinita magnitudo: quorum vtrumque tamen est impossibile; quandoquidem ex duabus magnitudinibus finitis, non potest fieri magnitudo infinita, vt dictum.

Sequæ & eadem rationes omnes, pariter etiam contra infinitum actu secundum intensiorem, facile applicari possunt. Prima quidem hoc modo. Detur enim quælibet eiusmodi qualitas actu infinita secundum intensiorem; tum vtique fatendum erit (supposita communi philosophia) eam continere infinitam multitudinem non solum graduum simplicium, sed etiam duplicatorum, triplicatorum &c. quia si duplicatos, aut triplicatos gradus solum finities contineret, iam non posset in qualitate illa esse infinitas graduum; adeoque nec ipsa esset infinita secundum intensiorem. Hoc posito; aut ea multitudo infinita graduum erit vna tantum, aut plures: non vna tantum; quia est infinitas graduum multiplicatorum, vt duplicatorum & triplicatorum &c. vt dictum: nec plures; quia vbi non est vna tantum infinitas graduum, nõ possunt etiam esse plures infinitates graduum; quandoquidem omnis multitudo constat ex

vnitatibus: Ergo simpliciter est impossibile, esse vllam multitudinem graduum intensiorem actu infinitam, siue qualitatem infinite intensam.

Secunda ratio contra infinitatem intensiorem ita explicatur; supposito primo syllogismo, qui communis est. Sit enim qualitas aliqua infinitum intensa, tum hæc necessario continebit infinitas vnitates, binarios, ternarios, decades, centenarios, millenarios graduum, vt antea dictum. Hoc posito, cum infinitæ vnitates graduum ad infinitas decades graduum se habeant velut pars ad totum, & nihilominus tamen eadem infinitæ vnitates graduum, necessario sint etiam infinitæ decades graduum, vt antea dictum, manifeste sequitur, in eiusmodi qualitate infinite intensa, siue in multitudine illa infinita graduum, partem esse æqualem toti, vt superius est declaratum.

Tertia ratio ita ad intensiorem accommodatur. Quia de ratione infiniti actu secundum intensiorem est, vt actu ac formaliter contineat omnem intensiorem graduum formaliter possibilem in eo genere intensiorem, vt antea in simili dictum: sed est impossibile, vt detur tale infinitum: tunc enim sublato quolibet minimo gradu, aut certe finito numero graduum, desineret esse infinitum; eo vero denuo reparato, rursus constitueretur infinitum: quorum vtrumque est impossibile; quandoquidem ex duabus intensiõibus finitis, non potest fieri intensio infinita, vt antea in simili dictum.

Cæterum contra hanc doctrinam, & demonstrationes, quæ pro ea adferri solent, tria potissimum obijciuntur; quæ paucis ac breuiter dissoluenda sunt. Primum est; quod rationes eiusmodi applicari etiam possunt contra infinitum in potentia, cogitationum v. g. in omnem æternitatem futurarum; quale infinitum tamen constat non esse impossibile, vt patet etiam apud Aristotelem 3. physic. cap. 6. Ergo cum contra hoc nihil probent, nihil etiam concludent contra possibilitatem infiniti actu. Respondeo distinguendo antecedens; procedunt enim quidem contra infinitum in potentia, ita vt probent, eiusmodi infinitum in potentia nunquam posse fieri infinitum actu, v. g. vt cogitationes in omnem æternitatem futura, actu simul existant in rerum natura: at non procedunt tamen contra infinitum in potentia, ita vt probent, illud ipsum in suo genere impossibile esse; quia non est absurdum, nec impossibile, vt detur aliqua multitudo actu finita, ad quam semper quidem in infinitum fieri possit accessio partium; sed solummodo vt infinita illæ partes omnes actu existant; sicut enim implicatio contradictionis respectu alicuius totius, v. g. Hircocerui, recte quidem probat, totum illud simul existere nunquam posse; at vero nunquam probat, partes illius totius, v. g. Hircoceri & Ceruum per se aut successive existere non posse; ita etiam implicatio con-

traditionis respectu in finiti, velut cuiusdam Totius, probat quidem totum illud secundum omnes suas partes simul actu existere non posse; at vero non probat, partes etiam ipsas per se & successiue, infinita quadam progressionem, existere non posse; et si, quia implicat dari infinitum actu, implicet itidem contradictionem, eiusmodi partes omnes simul existere, tunc enim esset infinitum actu: cum iam actu quidem sit infinitum in potentia; sed infinitum actu nec sit quidem in potentia.

19 Secundo obijcit speciatim Vasquez disput. 63. cap. 2. hoc argumentum. In ea multitudine, quam Deus simul in conspectu habet, siue ea sit rerum possibilium, siue futurarum, nulla habita ratione aliarum, quæ illi multitudini addi possent, non possumus assignare primam & ultimam; ergo est actu infinita. Responderetur negando consequentiam; quia hæc non est ratio adequata. Infiniti actu, sed vt præterea partes eius omnes re ipsa existant, vt dictum. Nec obstat, quod actu, & simul, omnes ex cogitationes Deo obijciantur; quia à conditione seu modo ipsius Esse obiectiui ad conditionem seu modum Esse subiectiui aut formalis, non valet argumentatio, vt patet. Et vero magnum est discrimen inter productionem infiniti, & eius cognitionem. Productioni enim infiniti, cum sit actio externa DEI, non repugnat, aliquo modo esse imperfectam; ita nimirum vt per eam, infinitum ad actum, potentia adhuc permixtum, deducatur; imò ob ipsius infiniti repugnantiam, impossibile est, eiusmodi productionem finire, & ad completum omnino actum terminari; quo fit, vt semper aliqui superesse debeat potestati producentis, quod necdum sit productum: at cognitio infiniti cum sit actio immanens Dei, vndique completa & inuariabilis esse debet, adeoque actu tendere in omnia, in quæ potest, vt suo loco inferius dicitur.

Quod si dicas; Infinitum actu cognoscitur à DEO velut possibile; Ergo Infinitum actu est possibile. Respondeo distinguendo antecedens, id enim verum est, si vocula actu denominet verbum seu prædicatum, cognoscitur; at vero si denominet subiectum, nimirum Infinitum; falsum est: vnde negatur consequentia. Ad quem modum recte etiam ad hoc argumentum respondet Gregorius de Valentia loco cit. & fusc Albertinus tom. 1. princip. 4. q. 5. punc. 8. & tom. 2. de quant. disp. 5. quæst. 2.

Neque pro se merito Vasquez citatus allegat S. Thomam, Bonaventuram, Richardum, Caietanum, Ferrariensem; quasi Deo tribuant cognitionem futuræ multitudinis actu infinitæ: quandoquidem S. Thomas aliique citati expresse negant infinitum actu esse possibile; neque eam voculam vsquam addiderunt ad terminum infiniti; sed indefinite dixerunt, Deum cognoscere infinita, seu in-

finutum, nimirum in potentia, modo explicato.

20 Tertio multos torquet communis ratio & conditio cuiuslibet continui quanti permanentis: in quo re ipsa & actu infinita multitudo partium seu terminorum inesse videtur. Primo enim in quolibet continuo permanente (successiuum enim, quia partes suas actu existentes non habet, non facit ad propositum) sunt infinita cuiusque generis indiuisibilia, nimirum puncta, lineæ, superficies. Secundo in vnoquoque eiusmodi continuo sunt infinite partes proportionales & communicantes. Tertio sunt etiam infinita partes æquales vnicertæ, non communicantes inter se. Nam in corpore quadrato, vel etiam columna aliqua, est linea spiralis, ab imo ad summum ascendens, continens infinitas lineas æquales, vt præter Conimbricenses lib. 6. Physic. cap. 2. quæst. 1. art. 3. fateatur etiam Suarez in Metaph. disputat. 40. sec. 5. num. 48. In quolibet itidem angulo retilineo, continentur infiniti anguli contingentia inter se non communicantes, & vni certo æquales, vt colligitur ex lib. 3. Euclidis propof. 16. Denique partes æquales continui non possunt vlllo numero finito definiri; quia quotcunque assignata fuerint, plures possunt assignari, si vnaquæque rursus in duas partes æquales diuidatur. Ergo infinitum actu non solum possibile est, sed etiam re ipsa datur.

21 Hoc argumento illi, qui admittunt tam indiuisibilia, quam partes constituentes, seu aliquotas, seu aliquantas, actu esse in continuo; & quidem etiam plures & distinctas, non quidem actu diuisionis realis; sed distinctionis entitatiuæ; atque interim tamen negant Infinitum actu esse possibile; fateor admodum premuntur; & meo iudicio à difficultate argumenti extricare se non possunt. Aiunt enim, esse quidem multitudinem infinitam indiuisibilem, partiumque etiam diuisibilem in continuo, eamque multitudinem actu existere totam; non tamen esse Infinitum actu; quia omnia constituent quantitatem seu magnitudinem solum finitam; utpote quæ nihilominus seu puncto primo & ultimo, seu superficie extrema terminetur & finiatur: in multitudine vero non implicare contradictionem, multitudinem infinitam partium actu existentium, quando illæ non sunt actu diuisæ, sed per modum vnus constituunt vnum aliquod ens continuum. Omitto illos, qui dicunt, in multitudine non esse impossibile infinitum actu in entibus incompletis, vel etiam substantijs spiritalibus: qui argumentis superius propositis aperte refelluntur.

22 Ad priores vero quod attinet, licet earatione vtrunque defendatur, in permanenti continuo locum non habere infinitum actu secundum magnitudinem; non tamen video, quæ ratione defendi possit, non esse illud infinitum actu secundum multitudinem; cum Authores isti fateantur, indiuisibilia omnia, vt & partes communicantes, ac non communicantes

continui,

continui, actu esse in continuo; ac simul etiam esse actu non solum multas, sed etiam infinitas. Sic enim argumentor. Infinitum actu secundum multitudinem, est multitudo quædam nullo termino alicuius numeri definiti conclusa, cuius partes innumeræ actu omnes existunt, non tantum materialiter ac per modum vnius, sed etiam formaliter vt multæ sunt, ac inter se quacumq; demum ratione distinctæ; etiam si actu non sint separata ac diuisa: Ergo in vnoquoque continuo permanente datur actu infinitum secundum multitudinem. Et confirmatur argumentum. Quia adest actualis multitudo ac pluralitas partium actu existentium, & non finita; ergo infinita multitudo actualis partium simul existentium: Ergo infinitum actu.

23 Respondeo igitur ad argumentum aliter; & in hærendo, vt opinor, antiquæ Aristotelis Philosophiæ dico: in corpore quanto, seu in magnitudine, præter vnã fortè superficiem corpus ambientem, cætera indiuisibilia realiter ac physicè non esse, sed solum consideratione mathematica, vt rectè docuit inter alios Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 13. quæst. 6. cuius sententiam etiam velut probabilissimam defendunt Conimbricenses lib. 6. Physic. cap. 2. quæst. 1. art. 4. Idem fusè prosequitur Albertinus tom. 2. de quant. disp. 3. quæst. 7. qui vterius etiam progressus, dicit superficiem illam pure terminatiuam, non esse positiuam & realè, quod docuit etiam Durandus.

Eodem modo respondeo: partes continui seu proportionales & communicantes, seu non communicantes, formaliter & actu non esse in continuo; ita nimirum, vt sint actu plures, & à parte rei distinctæ, sed solum in potentia, et si quidem ibi sint actu materialiter & secundum entitatem suam, quatenus idem materialiter sunt cum ipso toto continuo: quo fit vt in continuo non sit actualis vlla partium multitudo seu numerus, nec finitus, nec infinitus, nec indiuisibilem, nec partium componentium, siue communicantium, siue non communicantium, sed solum in potentia. Plura Albertinus cit. tom. 2. disp. 3. de quant. q. 6. Optime etiam Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Theol. post med. ait: Euclidem de lineis tractare nusquam existantibus.

Et ratio est; quia ad pluralitatem entium requiritur diuisio siue determinatio eorundem, continuum autem homogeneum est vnum quoddam totum plane indiuisum & indeterminate, nec est vllum in eo à parte rei principium distinctionis actualis partium: Ergo nulla est in eo actualis distinctio seu pluralitas partium; adeoque nec actu & formaliter partes, vt pote quæ sine multitudine actuali esse non possunt; sed est vnum totum continuum vniuersum; quod tamen & intellectu per designationem, vel etiam actuali diuisione & separatione diuidi potest in partes, & quidem in infinitum syncretogemate; ita tamen, vt per rationem solum pluralitas partium secundum rationem; per actualè vero & realè diuisione actualis plura

litas partium constituantur. Accedit, quod si in continuo essent actu partes, tunc ille ipse vtrique essent, quæ post actualè separationè existunt: at hæc in ipso continuo actu non erant: quia non erant termini, quibus in ratione talis partis constituntur: non solum quia secundum eam, quam antea asseruimus sententiam, in ipsa profunditate magnitudinis nulla sunt indiuisibilia realia actu; sed quia secundum comunem etiã aliorum sententiam, diuisibilia terminantia primum per actualem diuisionem continui generantur: cum ante diuisionem, vnum & idem punctum esset principium vnius dimidiæ partis, & finis seu terminus alterius, vt perspicue docet Aristoteles lib. 8. Physic. text. 68. vbi docet, eum qui dimidium in continuo numerat siue distinguit, necessãrio numerare vnum punctum vt duo.

Dices, in ipso continuo, etiam ante omnem diuisionem, tota entitas realis partium iam antea erat; ita vt entitas vnius partis non esset entitas alterius, nec adeo pars vna esset altera: Ergo ante omnem designationem vel diuisionem, erat ibi aliqua pluralitas partium. Respondeo, negando consequentiam; quia ex negatione identitatis partium inter se, non rectè inferitur positiua positio & distinctio partium: sicut ex negatione identitatis hircocerui cum ceruo, non sequitur positiua positio & distinctio vtriusque extremi: propterea enim non erat identitas illarum partium, quia ipsæ partes illæ actu non erant.

Si dicas; ante omnem diuisionem in continuo, entitas vnius partis erat in continuo; & tamen re ipsa erat distincta realiter ab entitate alterius partis: Ergo erat pluralitas partium; ante omnem diuisionem. Respondeo distinguendo antecedens: erat enim ibi quidem ante diuisionem entitas vnius partis, vt & cæterarum omnium, in quas postea facta est diuisio, quasi materialiter, in quantum idem sunt cum continuo, absque vlla actuali multitudine & numero partium: sed non formaliter, in quantum erat entitas huius vel illius partis, quæ primum ex designatione vel diuisione enata fuit.

Eadem ratione dicendum est, multo minus in continuo actu esse illas figuras angulorum, triangulorum, circulorum spiralem, linearum &c. non magis, quam in celo actu & realiter sunt circuli illi cœlum describentes, & figuræ syderum, puta Zodiacus cum suis signis, linea ecliptica, æquinoctialis, Tropici &c. item figuræ Canis, Serpentis, Vrsi &c.

Atque hæc plane est doctrina Aristotelis in multis locis. Vt quando lib. 7. Physic. text. 37. ait: *Namque in toto nulla pars inest, nisi potestate: quanquam cum hic loqui videatur etiam de parte aliqua totius per aggregationem, vt est granum milij respectu modij; hic locus non ita conuincit.* Apertius lib. 8. Physic. text. 68. *In continuo autem, inquit, insunt quædam infinita dimidia, non actu, sed potestate; quod si actu fuerint, continuum non facient.* Et inferius ad Zenonis argumentum respondens, ait: *Quare ad interrogantem, si infinita aut in tempore, aut in longitudine*

entitatis

gitudine possint transiri, dicendum est, partim posse, partim non posse. Quæ enim actu sunt, non posse: quæ autem potestate; posse. Item lib. 3. Metaphys. cap. 5. vel 10. tex. 17. docet, superficiem esse in solido, sicut Mercurius in rudi lapide. Et ad hæc, inquit, eodem modo inest in solido qualibet figura. Quare si neque in lapide Mercurius est, nec in cubo dimidium cubi, ita ut determinatum sit, profecto nec superficies: nam si quæcunque esset, & ea profecto esset, quæ dimidium determinat. Eadem autem ratio est in linea, puncto, & unitate. Et lib. 5. Metaph. tex. 31. Continuum autem & finitum, cum unum quid constat ex pluribus, quæ insunt, maxime quidem potestate; fin minus actu. Et similia multa passim habet alibi, speciatim lib. de animal. motu c. 2. & lib. 3. de anim. c. 6. tex. 25.

Et consentit S. Augustinus lib. quant. anim. cap. 11. ubi docet, longitudinem sine latitudine in corpore non inueniri; sed sola mente cogitari. Et lib. 7. de genef. ad lit. cap. 21. ait, lineas, quæ per longum fecari non queunt, in corpore non posse inueniri.

Eandem sententiam Aristotelis, quoad partes continui, aperte tradunt Themistius, Simplicius, Aphrodisæus, Auerroes, alijque antiqui Aristotelis interpretes; imprimis S. Thomas in cit. tex. 37. Physic. ubi ait: Pars in toto non est in actu, sed in potentia, maxime in continuo. Sic enim aliquid est ens, sicut & unum: unum autem est, quod est in se indivisum; & ab alijs diuisum: pars autem, prout est in toto, non est diuisa actu, sed in potentia tantum. Vnde non est actu ens, neque una, sed in potentia tantum, &c. De qua re plura Conimbricenses loc. cit. Albertinus citata ca. quæst. 6. & 7. Qui recte etiam notant, quando Aristoteles in prædicamentis, & alibi subinde de punctis & lineis, tanquam de entibus postitiuis actu existentibus in rerum natura loquitur, id vel non ut ex proprio, sed aliorum sensu, ac veluti recepta suppositione, siue postulatione Mathematicorum, ut colligitur ex 8. Physic. tex. 14. vel secundum designationem rationis accipiendum esse. Cuius generis est illud, quod cap. 5. de quant. & lib. 5. Physic. cap. 3. tex. 26. ait; Continuum esse, cuius partes communi termino copulantur: hoc est, copulari cogitantur: cum fundamento in re, quod est ipsa actualis indiuisio partium. Manauit enim ea definitio ab antiquis Geometris, qui ad suas demonstrationes conficiendas, uti in corpore varias figuras linearum, planorum, atque etiam corporum; nonnunquam etiam lineas in infinitum protensas, quadam suppositione posuerunt; ita etiam indiuisibilia eiusmodi non realia & postitiua, sed imaginaria constituerunt.

Vnde etiam non placent illi, qui dicunt, partes quidem in continuo non esse actu separationis, esse tamen actu existentia: nusquam enim ita loquitur Aristoteles, & S. Thomas: & si essent ibi actu existentia, non potuissent illi absolute negare, esse ibi actu; quia quod-

libet est, vel non est actu, secundum actum, existentia; & qui dicit esse ibi actu existentia, quid aliud dicit, quam ibi habere actum existentia, adeoque actu existere? Aristoteles autem, & Sanctus Thomas negant, actu existere, nimirum secundum formalem rationem huius & illius partis; licet entitas eorundem existat, ut dictum; cuius rei rationem & iam antea assignauimus, & ipsemet Sanctus Thomas ibidem explicauit.

Obijcies. Si in continuo non sunt actu partes componentes continuum; ergo nos male superius; cum infinitum secundum magnitudinem & intensionem oppugnauerimus, in nostris rationibus assumpsimus, in eiusmodi continuo esse infinitam multitudinem pedum, siue graduum &c. ex qua denique infinitate, secundum multitudinem, deduximus etiam impossibilitatem infiniti, secundum magnitudinem, & intensionem.

Respondeo, nos vere supposuisse, in quolibet continuo secundum magnitudinem infinitam multitudinem pedum; & in infinito secundum intensionem, infinitam multitudinem graduum intensionis; non quæ re ipsa & actu esset in utroque continuo; sed potentia: ita tamen, ut secundum eam sententiam, quam oppugnabamus, plane in actum posset reduci. Ea enim sententia ponebat, actu infinitum secundum multitudinem & magnitudinem esse possibile; tum ergo nos recte assumpsimus in quolibet infinito secundum magnitudinem, potentia esse infinitam partium non communicantium multitudinem: quæ proinde in actum à Deo sine vlla difficultate utique posset reduci: item in quolibet infinito secundum intensionem potentia esse infinitam multitudinem partium seu graduum intensionis, itidem non communicantium: quæ proinde etiam à Deo in actum posset reduci. Quamuis enim Deus non possit, reducere in actum partes omnes, quæ in continuo potentia sunt communicantes & proportionales, potest tamen non communicantes determinatæ magnitudinis; & quidem etiam infinitas, si infinitum secundum multitudinem, contradictionem non implicet. Itaque nos solide processimus, argumentando ex hypothesi, quam aduersarij non negant, neque negare possunt: supponendo in quolibet infinito actu infinitam multitudinem partium non communicantium, quæ ex potentia in actum posset reduci, ut dictum.

Obijci etiam præterea possent infinita spatia extra cælum; ut & infinitus valor moralis operum Christi: quæ cum non sint entia successiua, nec successionem includant, non possunt non esse infinita actu in suo genere. Sed respondeo, spatia extra cælum non esse: ut dicitur dub. 4. adeoque esse non Ens; cuius nullæ sunt proprietates; quodque proinde nec infinitum est, nec finitum. Valor etiam operum Christi solum habet esse morale, non physicum: in quo etiam nulla est realis

multitudo aut infinitas; nec secundum numerum, nec secundum magnitudinem, aut intensiorem. Et licet in eo distingui possint ratione quidam quasi gradus Valoris; re ipsa tamen illic nulla est multitudo eiusmodi graduum. Cum igitur in hoc infinito non sit vlla actualis & realis multitudo vel magnitudo; non continet id vllam implicationem contradictionis, qualis in reali multitudine vel magnitudine actu infinita cernitur.

DVBIVM III.

An. Et qua ratione Deus sit immensus, et ubiq. præsens; et an ex operatione Dei hoc colligatur.

S. Thom. 1. p. q. 8. aa. 4.

Triplex est quidem hæc quæstio, an & qua ratione Deus sit immensus; & an sit ubique præsens; & an ex operatione Dei hoc probetur. Sed quia quæstiones connexæ sunt, ad eas omnes sequentibus assertionibus respondebimus. Prius tamen notandum ex A. lenfi 1. part. quæst. 6. memb. 1. etsi quidem vocabulum *immensitatis* generatim significare possit infinitatem DEI, siue quoad Esse, seu essentiam secundum se; quo modo simpliciter & absolute dicitur infinitas, de qua actum dub. 1. siue quoad Esse diuinum in ordine ad intellectum; quo modo dicitur incomprehensibilitas, de qua agendum quæst. 6. siue in ordine ad durationem, quo modo dicitur æternitas; hoc loco tamen proprie atque absolute significare infinitatem Esse diuini in ordine ad locum, quo modo etiam dicitur Incircumscriptio, seu potius *incircumscriptibilitas*.

Assertio I. Deus simpliciter & absolute est immensus, seu incircumscriptibilis in ordine ad locum. Est de fide ex Concilio Lateranensi capit. Firmiter de sum. Trinitat. & fid. Catholic. vbi distincte definitur & dicitur: *Firmiter credimus, et simpliciter confitemur, quod vnus solus est verus DEVS, immensus, æternus, et incommutabilis; incomprehensibilis.* Idem habetur in Symbolo S. Athanasij; & in Scriptura, Baruch. 3. v. 25. *O Israel; quam magna est domus Dei, et ingens locus possessionis eius. Magnus est, et non habet finem, excelsus et immensus.* Et Psalm. 144. v. 3. *Et magnitudinis eius non est finis.* Idem passim asserunt SS. Patres; & probat euident ratio, vt dicemus.

2 Assertio II. Deus secundum suam substantiam ita immensus est, vt huius mundi ambitu, seu quibuslibet finitis spatijs nequaquam concludatur vel definiatur, aut definiri vllomodo possit; siue loquamur de vi eius replendi loca plura ac plurâ in infinitum in actu primo, siue etiam de actuali eius existentia, quæ

proinde nullo loco terminatur aut concluditur. Est extra controuersiam apud Scholasticos Doctores; nec potest sine errore negari; Patet ex Scriptura, quæ hoc aperte asserit 3. Reg. 8. vers. 27. *Si enim cælum, et cæli cælorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam adificauit.* Job. 11. vers. 7. *Forasit vestigia Dei comprehendes, et vsque ad perfectum Omnipotentem reperies? Excelsior cælo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognoscas? Longior terrâ mensura eius, et latior mari.* &c. Quæ verba tamen non sunt ipsius Iobi, sed Sopharis Naamathita; sunt tamen ab Ecclesia & Ecclesiasticis Doctoribus passim recepta, & adhibentur ad idem institutum comprobandum. Similia sunt illius Eliphaz Themanita Job. 22. vers. 12. *An non cogitas, quod Deus excelsior cælo sit, et super stellarum verticem subleuetur. Item Isaia 40. vers. 12. Quis mensus est pugillo aquas, et cælos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, et librauit in pondere montes; et colles in statore? Vbi Deus quasi extra omnem substantiam rei create positus describitur. Idem canit Ecclesia: *quem totus non capit orbis, in tua se clausit visera factus homo.**

Idem expresse docent SS. Patres. Optime Sanctus Dionysius cap. 9. de diuin. nom. ait, Deum omnia penetrare, & super omnem magnitudinem se diffundere. Et in eundem sensum eleganter S. Augustinus lib. 7. Confess. c. 5. *Constituebam, inquit, in conspectu spiritus mei vniuersam creaturam, et feci vnani massam grandem, distinctam generibus; sane finitam; te autem Domine ex omni parte ambientem eam et penetrantem, sed vsquequaque infinitum; tanquam si mare esset ubique et vndique, per immensa spatia, infinitum solum mare. et haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam; tamen plena esset spongia illa ex omni parte sua immenso mari. Sic creaturam tuam finitam, te infinito plenam putabam, et dicebam: Ecce Deus, et ecce quæ creauit Deus, et ecce quomodo ambis, et implet ea?*

Idem euidenter probatur ex infinitate DEI. Nam immensitas Dei, seu magnitudo virtualis, siue quod idem est, vis Dei existendi in rebus ac locis omnibus, non minus infinita est, quam ipsa eius essentia secundum se, ex qua secundum rationem nostram quasi profluit; Sed essentia DEI secundum se est simpliciter infinita, ex dub. 1. Ergo & immensitas seu magnitudo Dei virtualis, seu vis existendi in rebus omnibus, itidem simpliciter infinita est: Ergo nec vis eius existendi in locis, nec actualis eius existentia (à locis vtique in dependens) vllomodo finito spatio seu loco terminari ac definiri potest.

Assertio III. Deus re ipsa intime per essentiam, adeoque substantiam & entitatem suâ, præsens est rebus & locis omnibus; ac proinde est ubique. Ita Scholastici omnes, cum S. Thoma hic quæst. 8. art. 1. & 2. & in 1. dist. 37. quæst. 1. & 2. & in lib. 3. cont. gent. cap. 68. contra quosdam Iudæos, & ex Christianis

nonnullis

nonnullos, quorum illi Deum templo Hierosolymitano clauderant, apud Sanctum Hieronymum in illud Isaiæ 66. *Cælum mihi sedes: isti vero cælo; apud Anastasium Synaitam lib. 2. de rect. fid. dogmat. tom. 1. Bibl. Patrum, & apud Hugonem Victorinum lib. 1. de Sacram. part. 3. cap. 17. & in sum. trac. 1. cap. 4. Quos fecutus est Augustinus Eugubinus in illa verba Psal. 138. Si ascendero in cælum: ubi docet, Deum substantiali sua præsentia solummodo in cælo esse, sicut sol secundum substantiam in cælo tantum est, etsi luce sua collustrer omnia; à nulla re inquinatus.*

Cui sententiæ, præter Anthropomorphitas, & recentem quandam è Caluini schola ministrum, admodum fauet etiam Aristoteles, non solum lib. de mundo ad Alexandrum, quem multi Aristotelis esse negant; sed etiam lib. 1. de cælo cap. 9. Eandem, aut non longe diuersam secuti sunt Manichæi apud Sanctum Augustinum lib. cont. epist. fund. cap. 16. vt & Stoici apud Tertullianum apolog. cont. gent. cap. 47. denique Auerroës disp. 14. contra Algazelum, ubi pueros vocat eos, qui dicunt, Deum esse in rebus omnibus.

Sed est error manifestus, vt omnes Theologi recentiores notant, & aperte refellitur, ex Scriptura Iosue 2. vers. 11. *Deus in cælo sursum, & in terra deorsum.* Psal. 138. vers. 7. *Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: Etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Isai. 66. vers. 1. *Cælum sedes mea est, & terra scabellum pedum meorum.* Ierm. 23. vers. 24. *Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus. Nunquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus? Sap. 1. vers. 7. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.* Item Act. 17. v. 27. *Quamuis non longe sit ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, mouemur, & sumus.*

Idem docent SS. Patres. Cyprianus lib. de vanit. Idol. *Deus est totus ubique diffusus.* Hilarius lib. 1. de Trinit. *Nullus sine Deo locus est.* Augustinus epist. 17. ad Dardanum. *Deus ubique præsens est, & ubique totus.* Similia habent superius citati. Idem ex Philosophis docuerunt Thales, qui dixit *Omnia Deorum esse plena*, apud Aristotelem lib. 1. de anim. cap. vlt. tex. 86. Item Heraclitus apud Aristotelem lib. 1. de part. anim. cap. 5. alijque Platonici, & Peripatetici apud Ciceronem lib. 1. Acad. qq. Ratio fumitur ex immensitate, & seq. assertionem.

Recte tamen notat Sanctus Thomas cit. q. 8. art. 1. ad 4. Cum per Dæmones intelligamus Angelos malitia deformatos, non esse absolute dicendum, Deum esse in dæmonibus; sed cum addito, in quantum sunt res quædam. Verba S. Thomæ sunt. *In dæmonibus intelligitur & natura, qua est à Deo; & deformitas culpa, qua non est ab ipso. Et ideo non est absolute concedendum, quod Deus sit in dæmonibus, sed cum hac additione, in*

quantum sunt res quædam. In rebus autem, qua nominant naturam non deformatam, absolute dicendum est Deum esse. Sed & Deus secundum effectum, peculiari quandoque ratione in loco vno potius, quam in alio, vt in cælo esse dicitur; quia in vno loco magis, quam in alio ostendit suam gloriam; ac speciatim quia in cælo proprie seipsum clare videndum exhibet, non alibi communiter. Qua ratione dicimus Pater noster, qui es in cælis. Quod spectat quod S. Thomas cit. quæst. 8. art. 3. notauit, Deum per modum abstracti operationis speciatim esse in rationali creatura, qua cognoscit & diligit illum actu vel habitu; eo modo, quo cognitum est in cognoscense & desideratum in desiderante.

Assertio IV. Omnipotentia Dei recte & efficaciter probatur ex operatione Dei in rebus omnibus. Ita S. Thomas hic quæst. 8. art. 1. & lib. 3. cont. gent. cap. 68. Ferrariensis, Caietanus, & omnes Thomistæ ibidem, Altifiodorensis lib. 1. cap. vlt. quæst. 1. Albertus in 1. dist. 37. art. 1. Alensis 1. part. quæst. 9. im. 2. Bonauentura d. 37. 1. p. art. 1. quæst. 1. Egidius, Durandus quæst. 1. Richardus art. 1. quæst. 1. Aureolus quæst. vnic. art. 2. Capreolus quæst. vnic. concl. 1. Argentina art. 1. Marsilius quæst. 39. Maior q. 1. Henricus in sum. art. 30. quæst. 5. Gregorius de Valentia hic quæst. 8. punc. 1. Suarez Metaph. tom. 2. d. 30. sec. 7. & hic lib. 2. cap. 2. n. 7. Molina hic quæst. 8. art. 1. dub. 2. ubi contrariam sententiam vocat non solum falsam, doctrinæque Aristotelis aperte contrariam, sed etiam parum tutam in fide; cum videatur repugnare quibusdam Scripturæ locis, vt dicitur.

Sed omiſſa hac censura, nihilominus eam ipsam contrariam sententiam tradunt Scotus in 1. dist. 37. quæst. vnic. Bassolis art. 3. Mayron quæst. 1. art. 2. Aquila art. 1. Rubion. q. 2. Lychetus, Bargius, Ockham q. vn. Gabriel quæst. vn. art. 2. dub. 1. & fere Vasquez hic d. 28. n. 13. dum ait; *hactenus id eo medio non fuisse efficaciter probatum; & difficulter posse eo medio probari.*

Probatur tamen assertio ex Scriptura, in qua ratio diuinæ præsentia redditur ex operatione. psal. 138. v. 10. *Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris; etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Et Apostolus Act. 17. vers. 27. & 28. *Non longe est ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, mouemur, & sumus.* Vbi hoc idem etiam indicant SS. Patres.

Ratio esse debet; non quidem quasi vel ipsa præcisè transiens operatio, Deo, alijsque Spiritibus sit ratio existendi in rebus, vt indicat S. Thomas hic. quæst. 8. art. 1. & 2. & cum Caietano, & Ferrariensi loc. cit. docent Thomistæ recentiores; quod suo loco de Angelis refellimus. Nec quasi realis præsentia sit vniuersim, aut conditio prærequisita ad operandum, seu efficiendam re aliquam; aut hoc loco vilo modo naturam prior operatione: sic enim Deus naturam prius existere debuisset in

mundo, quam crearet mundum; qua in re consentiunt etiam Caietanus, Ferrariensis, & Thomista alij, qui docent, præsentiam huiusmodi non requiri, quasi quid necessarium ad operationem, sed consequenter, ut effectum ipsius. Nec quasi vniuersum de ratione agentis immediate inmediate suppositi sit, realiter esse præsentem, passo; adeoque contradictionem implicet, actionem hoc sensu fieri in distans, ut Molina, & ex parte Suarez indicant; quod bene refellit Vasquez cit. cap. 5. sed tum quia est de ratione agentis perfectissimi, adeoque primi & infiniti, qualis Deus est, ut eius essentia, non minus quam virtus, sit infinita & immensa, adeoque realiter præsens vbiq; ut recte Gregorius de Valentia loc. cit. & Suarez hic n. 7. Tum quia si agens esset limitatum ad certum aliquem locum, hoc ipso finitum esset, adeoque impotens ad operandum in distans. Tum quia si Dei potentia est infinita, non minus præsentia erit infinita: quia ratione ipsæ etiã Vasquez tandem concedit num. 16. ex potentia & operatione, immensitatem Dei in rebus recte probari: quidquid Bassolis in 1. dist. 37. quæst. vn. art. 1. & 3. dixerit; sola fide probari posse præsentiam Dei ad res omnes; nec rationes, quibus alioqui probatur, esse euidentes.

Atque ad prædictum etiam sensum fatendum est, Deum si per impossibile alicubi non esset, eo loco operari non posse: licet alio sensu, id meo iudicio verisimilius negetur; nimirum si ponamus, Deum, quamuis a loco aliquo absentem, nihilominus habere ac retinere vim & potentiam suam infinitam in operando. Tunc enim, quia operari in distans, adhuc esset quedam perfectio in agendo, vendicans independentiam à contactu quantitativo, & illimitationem virtutis actiue, non video, qua ratione infinito agenti possit denegari: præsertim cum re ipsa nunc etiam actualis Dei præsentia agentis, ad rem, seu locum vbi agit, non sit conditio prærequisita ad agendum, sed aliquid consequens ad actionem, ut dictum.

7 Atque ita præter Vasquium, & alios citatos contra positam assertionem, docet etiam Suarez Metaph. loc. cit. etsi contrarium asserat Molina, & alij quidam recentiores, rati, non minus implicare contradictionem, ut aliquid immediate agat in distans, quam ut aliquid immediate agat non existens eo tempore, quo est actio: cum tamen hæc inter vtrumque sit aperta disparitatis ratio; tum quod non existentia agentis tollit ipsam quoque vim agendi, non autem distantiam localis; tum quod coexistentia cum actione immediate agentis, est conditio necessario ad eam prærequisita, non autem præsentia localis ad effectum siue actionem, ut dictum. Cum ergo per distantiam localem ab effectu seu actione, in nostro casu, nec tollatur vis actiua, eademque infinita Dei, ut supponimus; nec desideretur vllum aliud principium, aut vlla conditio prærequisita ad agendum; quidni dicendum sit, Deum ex prædicta hypothese nihilominus agere posse.

8 Assertio V. Deus non est in loco circumscriptiue, nec definitiue, nec omnino proprie, sed im-

proprie. Ita Magister in 1. dist. 37. Alensis 1. p. quæst. 9. m. 1. Albertus in 1. dist. 37. art. 7. Bonauentura ead. dist. 1. p. art. 1. quæst. 2. Durandus ibid. quæst. 2. Gabriel quæst. vn. art. 2. Argentina art. 1. & consentit S. Thomas quæst. 8. ad 2. ac communis Doctorum. Eodemque sensu SS. Patres quandoque absolute dicunt, Deum nusquam esse, ut Chrysostomus hom. 5. in cap. 2. Coloss. & alij Ratio sumitur ex notatione terminorum; nam circumscriptiue esse in loco, est commensurari loco, ita ut totum locatum toti loco, & pars parti respondeat; quod de Deo non potest dici, ut patet. Definitiue esse in loco est loco definiti, ita ut existentia locati non excedat locum, adeoque locatum contineatur & includatur loco; quod Deo non conuenire patet ex assertione. Unde sequitur etiam, proprie non esse in loco, quia conditiones loci, quas ex Aristotele 4. Physic. regetur Bonauentura in 2. d. 2. art. 1. q. 3. nimirum continere, mensurare, & seruari locatum, non conuenit Deo. Sed hæc ratio solum procedit de loco naturali rerum naturalium. Ratio igitur vniuersalis est; quia de ratione omnis loci est, continere aliquo modo locatum, & terminare, vbi locale intrinsecum locati: quorum neutrum Deo continetur: non primum; ex dictis: non secundum; quia Deus nullam habet habitudinem realem ad creaturam, ut q. seq. dicitur Et quamuis ob hanc quidem causam recte negetur de Deo, esse locabilem, vel locatum, & similia, quæ vsu loquendi Doctorum non sunt recepta; non tamen simpliciter & absolute dicendum est, non esse in loco, ut notauit Alensis loc. cit. m. 1. quia contrarium vsu est receptum, & negationes sunt malignantis nature.

9 Assertio VI. Deus est in loco repletive, totus in toto, totus in qualibet parte loci. Ita S. Thomas hic quæst. 8. art. 2. Alensis 1. p. quæst. 9. m. 1. & 3. Altiſiodorensis lib. 1. cap. vlt. quæst. 1. Bonauentura, Durandus Gabriel, loc. cit. & alij communiter. Et posterior pars patet ex quæst. 2. quia Deus est plane simplex, adeoque indiuisibilis, multo magis quam anima, vel Angelus.

Prior pars sumitur ex citatis Scripturis, Sap. 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Hierem. 23. Nunquid non caelum & terram ego impleo, dicit Dominus? Eodem modo sæpe loquuntur SS. Patres; in quibus Damascenus lib. 1. de fide cap. 16. & 18. *Cuncta, inquit, substantialiter replens. Ratio est; non solum quia Deus effectiue res omnes & singulas replet ijs, quas habent perfectionibus, conseruando eas in suo Esse quod habent: sed etiam quia per indistantiam præsentia suã terminat capacitatem cuiusque rei, quam habet ad coexistendum Deo: tametsi aliqui hæc repletio sit solum impropria & metaphorica. Quia metaphora etiam creaturæ dicuntur aliquando plenæ donis gratiæ. &c.*

10 Assertio VII. Deus recte dicitur esse vbiq; per essentiam, præsentiam, & potentiam. Ita S. Thomas hic quæst. 8. art. 3. & communis Docto-

rum in 1. distinct. 37. ex sancto Gregorio homil. 8. in Ezech. quidquid Aureolus in 1. distinct. 37. quæst. vnic. art. 3. negare videatur, hos tres modos existendi in rebus, esse inter se (ratione nostra) distinctos.

Probatur & declaratur ex Sancto Thoma ibidem, omiffis varijs aliorum explicationibus. Quia in rebus creatis substantia intelligens tripliciter esse potest: primo, ratione suæ virtutis & operationis, siue potestatis, quomodo Rex est in suo regno: secundo, ratione intuitus, quo modo omnia, quæ in cuiusque conspectu sunt, dicuntur ipsi esse præsentia; v. g. omnia, quæ etiam in aliena domo sunt, etiam si quis secundum substantiam non sit in qualibet parte domus: tertio, ratione substantiæ vel essentiæ; quo modo res est in eo loco, in quo substantia eius existit: iam vero Deus est in rebus omnibus, his omnibus modis; nimirum per potentiam, in quantum omnia eius potestati subiiciuntur, & quatenus ipse operatur in omnibus: per præsentiam, in quantum omnia nuda sunt & aperta oculis eius: denique per essentiam, quia per suamet substantiam intime præsens est rebus omnibus, vt superius dictum.

11 Quod quidem ita defendendum est, contratriplicem errorem; primum Manichæorum, qui spiritualia solum & incorporea diuinæ potestati subiecta esse dicebant; inuisibilia vero & corporalia potestati principij contrarij: secundum eorum, qui dicebant, inferiora hæc non esse subiecta diuinæ providentiæ, iuxta illud Iob. 22. vers. 14. *Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat*: tertium eorum, qui docebant, non omnia immediatè à Deo fuisse creata, qui proinde Deum secundum substantiam à rebus quibusdam abesse indicabant: de quibus erroribus suis locis sigillatim agendum. Præter hos verò tres modos, sunt adhuc duo alij, quibus Deus est in Creatura rationali; nimirum vel per donum gratiæ, vel per substantiam terminando naturam, sicut Verbum est in natura humana Christi, vt notauit Sanctus Thomas ibidem, de quibus suis locis agendum.

Assertio VIII. Attributum immensitatis Deo necessariò, & ab æterno conuenit: prædicatum vero Omnipræsentia siue vbiuitatis actualis absolute loquendo, libere, & solum ex tempore. Ita Sanctus Thomas in 1. dist. 37. quæst. 2. artic. 3. Alensis 1. p. quæst. 9. num. 4. Albertus dist. 37. artic. 4. Bonauentura distinct. 37. 1. p. artic. 2. quæst. 2. Egidius quæst. 3. Argentina quæst. 1. artic. 1. Gabriel quæst. vnic. artic. 3. Suarez 1. p. lib. 2. cap. 2. num. 5. Vasquez 1. p. quæst. 8. art. 4. Probatur & declaratur. Quia immensitas in Deo dicit quasi actum primum, hoc est, vim existendi infinitam in ordine ad res, & loca alia; ita vt formaliter & vltimate in diuina existentia significet negationem termini, seu terminabilitatis, ex parte loci, seu rerum, in quibus Deus existit, aut existere potest: quocirca formaliter non includit coexistentiam creaturæ.

Tom. I.

12 At verò Omnipræsentia & Vbiuitas dicitur aliquid positium, & quidem quasi actum secundum, siue actualem præsentiam DEI in rebus & locis omnibus, ex immensitate ortam, quo fit, vt existentia DEI formaliter superaddat, non quidem modum aliquem intrinsecum ipsius Vbi, vt in rebus creatis accidit: aut quicquam omnino reale intrinsecum Deo; sed certe tamen denominationem extrinsecam, seu relationem rationis, ex eo ortam, quod simul cum DEO coexistunt res aliæ creatæ: quæ quia simpliciter non esse potuissent, fit vt hoc prædicatum formaliter & complete acceptum, in Deo, sit liberum, & ex tempore Deo conueniens, non necessariò & ab æterno: etsi fundamentaliter dici possit necessarium; quia nimirum DEVS vi immensitatis suæ, tantam in existendo perfectionem habet, vt contradictionem implicet, eum non intime præsentem esse rebus & locis omnibus, posita existentia eorundem: sicut absolute liberum erat Deo, cognoscere existentiam creaturarum, at hac tamen supposita, necessariò eam cognoscit; quia si non cognosceret, iam terminata & finita foret eius scientia.

Sunt tamen interim quidam, in quibus Alensis & Bonauentura loco citat. Hugo Victorinus in sum. sentent. tractat. 1. capit. 4. qui dicunt, Deum ab æterno fuisse vbiue; quia fuit in se ipso, & quasi in sua immensitate, quæ æquipollet omni loco: sed quæ locutio impropria est.

Assertio IX. Attributum siue prædicatum vtrumque, tam Immensitatis, quam actualis Omnipræsentia, ex vi propria & necessitate naturæ, est Deo ita proprium, vt nulli creaturæ possit esse commune. Ita Sanctus Thomas hic quæst. 8. artic. 4. & in 1. dist. 37. quæst. 2. artic. 2. Alensis 1. p. quæst. 9. mem. 5. Albertus 1. dist. 37. artic. 8. Bonauentura 1. p. dist. art. 2. quæst. 1. Argentina quæst. vn. art. 1. Maior quæst. 1. Et est communis Doctorum, ac SS. Patrum. Probatur. Tum quia implicat contradictionem, aliquam creaturam secundum extensionem esse infinitam actu, ex dictis dub. præcedent. Tum quia etiam si aliqua creatura ob suam infinitatem magnitudinis corporeæ haberet vim existendi vbiue, ac etiam in infinitis locis; non tamen esset vbiue per se primo, ac secundum se totam, sed solum secundum partes. Tum quia, esto etiam posset esse vbiue secundum se totam, non tamen id fieret ex vi propria & necessitate nature, sed ex dono ac voluntate Dei. Plura assert. 1. 1.

13 Assertio X. Nihil tamen interim obstat, quo minus actualis Vbiuitas seu Omnipræsentia, generali quadam ratione, communicetur etiam creaturæ. Ita Sanctus Thomas ead. quæst. 8. art. 4. ex communi. Probatur & declaratur ex sancto Thoma ibidem. Quia vbiuitas actualis dupliciter alicui conuenire potest; nimirum primo & per se; deinde ratione alicuius partis, & per accidens. Primo esse vbiue dicitur illud, quod secundum se totum, & non solum secundum aliam & aliam sui partem est

M 3

vbiue

vbiq̄ue: per se vero, cui non conuenit esse vbiq̄ue per accidens, nimirum ratione alicuius suppositionis. Iam ergo licet hoc modo nulla creatura naturaliter possit esse vbiq̄ue, potest tamen esse alio illo modo. Quia si ponamus, materiam primam esse eiusdem rationis in omnibus creaturis, tum illa, ratione diuersarum partium, erit vbiq̄ue etiam naturaliter, vt indicat S. Thomas ibidem ad primum. Si etiam supponamus, nullum aliud corpus esse, præter vnum aliquod granum milij, iam illud erit vbiq̄; per accidens, etiam sine alio nouo miraculo, vt fatetur etiã S. Thomas cod. a. 4. in Corp.

Sed & supernaturaliter, ac per absolutam Dei potentiam, nihil obstat, quo minus etiam stante hoc toto vniuerso; imo etiam crescente eius magnitudine, res aliqua creata, præsertim incorporea, secundum se totam sit vbiq̄ue in toto vniuerso, non quidem ipsamet illa vbiq̄uitate & Omnipræsentiã DEI, quam eius propriam esse diximus, sed aliqua participata vi longe inferioris ordinis, vt recte docent Scotus in 4. d. 10. quæst. 2. art. 3. Sotus 4. Physic. quæst. 2. art. 3. Roffensis lib. 1. de Eucharistia contra Oecolampadium cap. 33. Suarez 1. p. lib. 2. de Deo cap. 2. n. 12: & 3. p. d. 37. sec. 4. & probabile censet Gregorius de Valentia hic quæst. 8. p. 4. Ratio est; quia nulla adferri potest ratio, quæ ostendat hac in re implicatione contradictionis.

Affertio XI. Reipsa tamen, & de facto, nulla creatura pura est vbiq̄ue totaliter; Ita cum Sancto Thoma loc. cit. habet communis Doctorum sententia: contra Durandum in 1. d. 37. p. 2, quæst. 1. & 2. qui Angelum docet esse necessario vbiq̄ue præsentem, eo modo, quo præsens alicui loco dici potest; de qua re ex instituto agendum disp. 5. Probatur ex Scriptura & SS. Patribus, qui tum Angelis, tum etiam cæteris rebus omnibus creatis tribuunt motum localem, qui repugnat subiecto existenti vbiq̄; Ratio contra Durandum est. Quia proprietates rei cuiusque respondent ipsi essentia eiusdem rei: cum ergo essentia cuiusque rei sit finita, etiam Esse in loco, quæ eius proprietas est, necessario finita est; ita vt detur determinatus aliquis & finitus locus, quo maiorem occupare res naturaliter non possit.

Addit tamen Durandus cit. quæst. 1. num. 33. *Angelum non idcirco esse vbiq̄ue, sicut Deus est vbiq̄ue. Quia vel nullus Angelus potest omnia corpora mouere localiter: vel quia Deus est vbiq̄ue, sicut causa replens omnem locum suis effectibus: & sicut causa conseruans omnem locum, & omne locatum; & sicut causa, cuius prima operatio non supponit existentiam loci, vel locati, ad hoc, vt agat; sed totum producit. Angelus vero nullo istorum modorum est vbiq̄ue; sed solum sicut illud, quod ex ordine nature habet habitudinem ad mouendum quodlibet corpus: propter quod ex eodem ordine habet, quod sit cuiuslibet corpori præsens quia sine præsentia non potest mouere. Ita Durandus. Dixi vero puram Creaturã; quia Christum secundum humanitatem non esse vbiq̄ue, ex instituto probandum est contra Vbiq̄uitas tom. 4. de Incarnatione*

DVBIUM IV.

Verum Deus sit etiam in aliquibus spatys, extra cælum & mundum; & quid sentiendum de vacuo.

Ad S. Thom. 1. p. q. 8. a. 1. & 2.

Res hæc etiamnum admodum controuersa est inter Theologos, etiam si à S. Thoma ex instituto non pertractetur. Nam quod ad spatia imaginaria extra cælum attinet, affirmatiuam sententiam tuentur Maior in 1. d. 37. quæst. 2. & in 2. dist. 1. quæst. 1. Palatius in 1. dist. 37. disput. 2. Marsilius Ficinus lib. 2. de immort. anim. cap. 6. Caietanus in Ioann. capit. 12. Sotus lib. 4. Physic. quæstio. 2. Fonseca lib. 5. Metaphysic. cap. 15. quæst. 9. sec. 4. Molina hic quæst. 8. art. 1. disp. 3. Gregorius de Valentia quæst. 8. pun. 1. Zumel ead. quæst. 8. art. 2. Suarez tom. 2. Metaphys. disp. 30. sec. 7. à num. 30. Idem senserunt Plato, Aristoteles, & alij Philosophi apud Eugubinum lib. 4. perenn. philos. cap. 1. & 2. Et citatur pro eadem S. Augustinus lib. 11. de ciuit. cap. 5. quasi id eo loco expresse senserit. Fauct etiã S. Thomas quodl. 11. a. 1. vbi dicit, *Deum nõ tantum esse in his que sunt, sed etiã que possumus imaginari.*

Negatiuam autem sententiam tradunt Richardus in 1. dist. 37. a. 1. quæst. 4. Scorus, Lycherus, Bargius ibid. quæst. num. Marsilius quæst. 39. art. 2. Capreolus d. 37. quæst. vn. ad 4. Scoti, & communis Thomistarum, qui cum assentiant, Deum non esse in aliquo aliter, quam per operationem, consequens est; Deum, ex eorum sententia, in vacuo, aut spatijs illis imaginarijs esse non posse. Eandem sententiam magna contentione propugnat Vasquez hic disp. 29. cap. 2. & de spatijs illis imaginarijs sequitur Gillius l. 2. tract. 9. c. 18. num. 5.

Equidem semper existimaui, hac de re vix posse controuersiam esse, nisi de nomine & modo loquendi, vt etiam notarunt Gregorius de Valentia, Molina, & Suarez; cum hæc duo, quæ ad rem ipsam pertinent, apud omnes sint in confesso. Primum est. Dei existentiam & immensitatem mundi huius ambitu non contineri, definiri, aut concludi, vt patet ex dub. præced. Alterum est. Deum non ita esse extra mundum, vt illic sit, tanquam in aliquo vero, reali, ac positiuo loco; aut quasi illic habeat realem in seipso extensionem, per infinita quædam, seu vera, seu imaginaria spatia; quia nec vllus illic est realis locus, aut reale spatium: nec etiam vlla in Deum cadere potest extensio, qui summè spiritualis est. Dubium nunc manet de modo loquendi potius, quam de re ipsa; an vere ac proprio quodam sensu dici possit, Deum esse in spatijs quibusdam extramundis, vel alicubi extra mundum, aut simpliciter extra-

mun-

mundum : cum quo connexa est etiam similis quaestio ; An Deus esset etiam in vacuo , si eiusmodi vacuum daretur ; ad quas quaestiones sequentibus assertionibus respondeo.

3 Assertio I. Deus simpliciter & absolute loquendo , non est in spatijs imaginarijs , seu vili spacijs , aut spatio extra mundum . Ita Authores secunda sententia ; & consentiunt Patres , dum docent , ante mundum conditum Deum nusquam fuisse , nisi in seipso : in quibus Tertullianus lib. cont. Praxeam capit. 5. vbi ait : *Ante omnia DEVS erat solus , ipse sibi & mundus , & locus , & omnia* . Idem docent S. Augustinus in Psalm. 122. vers. 5. *Qui habitas in caelis* . Bernardus lib. 5. de consid. capit. 6. vbi ait : *Alius vero ubi erat antequam mundus fieret , ubi est : non est quod queras ultra , ubi erat ; prater ipsum nihil erat : ergo in seipso erat* . Quibus concinunt antiqui illi versiculi quos recitat Dionysius Carthusianus in 1. dist. 37. quaest. 1. dum a Theologis hac in re usurpati , quos inferior referimus assert. 4. Eandem fuisse sententiam Augustini in eo ipso loco , qui pro opposita sententia fuit citatus , paulo post ostendemus . Omitto aliorum Patrum testimonia , quae videri possunt apud Vasquez l. c.

Probatur assertio primo . Quia nemo vere & proprie dici potest , esse in spatio solum ficto & imaginario , quod plane non ens , seu ens mere fictitium est ; sed spacium illud extra mundum est spacium solummodo fictum , re ipsa vero plane nihil , & non ens : Ergo vere & proprie dici non potest DEVM esse , in illo spatio extra caelum . Maior probatur ex Aristotele 4. Physic. text. 18. vbi ait : *Semper id quod alicubi est , & ipsum esse aliquid , & aliud aliquid extra ipsum* . Vbi aperte docet , nihil dici posse esse in eo , quod penitus nihil , ac non ens est . In quem sensum etiam Bonaventura in 1. distinct. 37. punc. 2. artic. 1. quaest. 2. ait : *stultum esse dicere , DEVM esse in eo quod nihil est* . Nec vero quisquam negaret absurdum esse dicere , Deum esse in Hircocero , aut Hippocentauro . Et ratio est ; quia cum aliquid dicitur esse alicubi , significatur habitudo quadam ad illud , & denominatio realis , saltem extrinseca ab illo : at vero ab eo , quod nihil est , non potest fieri vlla denominatio realis , vt patet : Ergo , &c.

4 Minor propositio probatur . Quia si spacium illud non esset merum nihil , & non Ens , saltem esset verum aliquid spacium : nihil enim aliud , extra mundum vniuersum , & rem omnem creatam fingi potest : sed non est verum aliquid spacium . Tum quia ab omnibus vocatur spacium imaginarium ; quod autem solum imaginarie est tale , vere non est tale . Tum quia , si verum aliquid spacium esset , infinitum esset ; quod est absurdum ex dub. 2. Tum quia spacium proprie dictum non est , nisi capacitas & intercapedo , seu interuallum aliquibus terminis interceptum , vt patet ex communi notione vocabuli , & vsu loquendi : extra mun-

dum vero nulli sunt eiusmodi termini , sed mera ac nudissima negatio creati entis : Ergo non est ibi verum aliquid spacium , sed merum nihil & non ens .

Secundo . Si Deus esset in spatijs extra mundum , tunc in illis fuisset etiam ante mundum conditum : Sed hoc non potest dici : Ergo , &c. Maior patet ; quia Authores contrariae sententiae dicunt Deum semper & necessario , ac ex vi suae immensitatis , esse in illis spatijs . Minor probatur . Quia spatia illa , ante mundum conditum , eodem modo se habebant , sicut tempora imaginaria ante eiusdem mundi conditionem , vt docet sanctus Augustinus lib. 11. de ciuitat. Dei capit. 5. & satis agnoscit Suarez loco citat. Sed non recte dici potest , Deum fuisse in tempore , ante mundum conditum . Ergo nec vere dici potest fuisse in illis spatijs imaginarijs , ante mundum conditum .

Tertio . Vbi Deus est per essentiam , ibi est etiam per praesentiam , & potentiam , iuxta S. Thomam hic quaest. 8. art. 3. & communem : sed in spatijs extra mundum non est Deus per potentiam ; cum ibi nihil operetur ad extra : Ergo nec est ibi per essentiam .

Quarto . Eadem est expressa sententia Sancti Augustini lib. 11. de ciuit. Dei cap. 5. qui proinde immerito pro contraria sententia citatur . Rem non satis a Vasquio explicatam ita declaro . Dixerit enim illic Sanctus Augustinus contra Philosophos , asserentes , mundum fuisse ab aeterno , & non primum in tempore : a Deo creatum ; eo quod alias fatendum esset , Deum infinito tempore otiatum fuisse ; quod illis absurdum videbatur : quos Sanctus Augustinus ita redarguit : Si infinita admittenda sunt tempora , ante creatum mundum , in quibus DEVS fuerit otiatum , vt ipsi dicebant , tum etiam infinita admittenda esse loca seu spatia , extra hunc mundum , in quibus DEVS ab aeterno fuerit , atque etiamnum sit . Tum facta hac suppositione , ita quasi ad hominem argumentatur : Aut Deus in illis spatijs operatus est aliquid ; aut nihil : Si operatus est aliquid ; ergo necesse erit dicere , ab eo factos infinitos mundos : quod ipsimet tamen aduersarij velut absurdum negabant . Si nihil operatus fuit in illis spatijs , tum etiam absurdum illis videri non debet , DEVM in tempore illo infinito nihil fuisse operatum . Quod si uero dicant aduersarij , extra mundum nulla esse spatia locorum , & homines falli , imaginantes sibi talia loca , in quibus sit Deus ; tum etiam pariter illis respondetur , eos non minus inaniter ante mundum cogitare infinita tempora , quibus DEVS vacauerit . Hic est discursus sancti Augustini ; ex quo patet , ipsum infinita illa spatia extra mundum , Deumque in illis existentem , nequaquam ex sua posuisse sententia ; sed solum facta suppositione , ex mente aduersariorum , vt eos ad absurdum deduceret , atque pariter obiectam ab eis absurditatis speciem amoliretur .

Verba S. Augustini loco cit. sunt ista, si (Philosophi illi) infinita spatia temporis ante mundum cogitant, in quibus eis non videatur DEVS ab opere cessare potuisse; similiter ergo cogitent extra mundum infinita spatia locorum: in quibus si quisquam dicat, non potuisse vacare Omnipotentem, nonne consequens erit, ut innumerabiles mundos cum Epicuro somnare cogatur? &c. An forte (potius) substantiam DEI, quam nec includunt, nec determinant, nec distendunt loco, sed eum sicut de DEO sentire dignum est, fatentur incorporea, praesentia ubique totum, à tantis locorum extra mundum spatii (qua nimirum Philosophi illi ex hypothesi admittere coguntur) absentem esse dicturi sunt, & uno tantum, atque in comparatione illius infinitatis, tam ex quo loco, in quo mundus est, occupatum? Non opinor eos in hac vaniloquia progressuros &c: facta nimirum suppositione, quam ex mente aduersariorum praemisera, dari videlicet extra mundum eiusmodi locorum spatia. Et denique in fine capitis concludit: Quod si dicunt, inanes esse hominum cogitationes; quibus infinita imaginantur loca, cum locus nullus sit praeter mundum: respondetur eis, isto modo (etiam) inaniter homines (ipsum nimirum illos Philosophos) cogitare praeterita tempora vacationis Dei; cum nullum tempus sit ante mundum. Vbi aperte vides, tantum à mente Sancti Augustini abesse, ut existimaret, infinita locorum spatia extra mundum esse, in quibus Deus existeret, ut potius hoc non minus pro absurdo haberet, quam quod Philosophi illi asserbant, fuisse infinita tempora ante mundum, & Deum in illis.

Neque vero huic sententiae aduersatur Sanctus Thomas cit. quodlib. 11. art. 1. Solum enim vult dicere, imaginationem cuiuscunque rei existentis, secum etiam necessario trahere imaginationem praesentiae DEI; nec fieri posse, ut res aliqua cogitetur existere, quin etiam DEVS in ea existere cogitetur, ex hypothesi.

Neque item huic assertioni obstat illud, quod quidam recentiores dicunt, Deum realiter existere in spatio extra hunc mundum, etsi desit ratio seu habitudo ad ipsum spatium, in quo est. Nam praeterquam quod habitudo illa (que vniuersim in praesenti solum est rationis) sequitur existentiam DEI in aliquo; hoc ipso, quod nulla est habitudo ad spatium, nec vlla denominatio realis à spatio (quam tamen alioqui etiam praeter absolutam praesentiam significari dicunt, cum aliquid dicitur esse in loco) non potest vere dici, Deum esse in spatio extra hunc mundum.

Assertio II. Non recte etiam simpliciter dicitur, Deum esse alicubi, seu alibi extra mundum. Ita communis Authorum, quos citauimus pro secunda sententia, & consentiunt Bonauentura, & Richardus citandi assert. 3. Probatur ex dictis. Quia alicubi vel alibi sunt aduerbia loci; ac proinde in praesenti significant aliquid extra mundum, à Deo distinctum, in quo sit

DEVS, iuxta citatum locum Aristotelis; sed non est locus extra mundum, imo nihil est extra mundum à Deo distinctum, in quo sit Deus; Ergo. &c.

Assertio III. Non vere etiam sine addito dicitur, Deum esse extra mundum, si quouis modo indicetur, esse in alio, quam in seipso. Est idem communis apud citatos. Ratio est eadem. Quia extra mundum aliud nihil est, in quo sit Deus. Et sane in rigore verborum, & iuxta proprietatem sermonis, Extra & Intra ad locum relata, ex communi loquendi vsu non priuatiue aut contradictorie, sed contrarie sibi opponuntur: Ergo vbi nihil posituum est, proprie & stricte Extra non est, ad eoque nec aliquid extra.

Assertio IV. Deus tamen est non solum in hoc mundo, sed etiam in seipso, & quidem ab aeterno, ac independenter ab omni mundo. In hac re conueniunt Auctores vtriusque sententiae: & est communis doctrina SS. Patrum, qui dicunt, Deum in seipso fuisse, & esse ab aeterno, independenter à mundo, ut dictum supra assert. 1. Praclare S. Augustinus in Psal. 122. Dicit, inquit, aliquis, ante quam faceret Deum sanctos vbi habitabas? In se habitabat: Deus apud se habitabat; & apud se est Deus. Eundem hac in re sequuntur omnes Theologi, speciatim etiam Aletensis 1. p. quest. 9. m. 4. Albertus dist. 37. art. 4. Corp. & ad vltimum, Bonauentura, Egidius, Argentina, Gabriel cit. dist. 37. dum aiunt, Deo ab aeterno minime conuenire, vbi que esse, quatenus hoc loquendi modo significatur alibi esse, quam in se; secus si accipiatur pro eo, quod est in seipso esse. Idem habent versus antiqui, quos recitat Carthusianus d. 37. q. 1.

Die vbi tunc esset, cum praeter eum nihil esset?

Tunc, vbi nunc; in se; quoniam sibi sufficit ipse.

His consentit etiam Vasquez loco c. nu. 6. Ratio patet, Quia existentia Dei vti que aeterna est, ac independens à mundo: Ergo Deus ante mundum, & independenter à mundo existebat: non in alio; Ergo in seipso tantum. Eandem vero existentiam Dei, cum absoluta, necessaria, & immutabilis sit, vti que necesse est, etiamnum perdurare. Ergo Deus etiamnum est in seipso independenter à mundo.

Vnde sequitur etiam non esse tantum in hoc mundo; si enim in seipso quoque existit, inexplicabili quadam immensitate, & quidem independenter à mundo, certe non in mundo tantum existit, eo praesentiae modo, qui iuxta vltimum sui complementum (quod est denominatio extrinseca, seu respectus rationis) dependet à mundo, ut dictum dub. praeced. Quod etiam docuit S. Thomas 1. dist. 37. quest. 2. art. 3. vbi ait: Deo non conuenire ab aeterno vbi que esse; non defectu sui; sed defectu rerum, quae ab aeterno non fuerunt, ut alicubi Deus esset. Nec tamen illa Dei existentia, ab hac respectiva simpliciter, alia dicenda est; sed eadem: illic absolute & secundum se spectata, hic cum respectu rationis, & denominatione extrinseca. Neque vero vocula in se, in praesenti significat locum,

sed

sed independentiam, ab alio loco; & illam, ut ita dicam, perfectitatem existentiae Dei.

Assertio V. Recte quoque dici potest, Deum esse extra mundum, si vel addatur in seipso tantum, vel certe vocula *Extra* solum accipiat. negatiue pro eo, quod est, non intra tantum. Ita præter Authores primæ sententiæ Richardus in 1. distinct. 37. artic. 1. quæst. 4. ubi ait: *Respondeo, quod DEVM esse extra mundum dupliciter potest intelligi: uno modo ita, quod immensitas eius excedit mundum; & sic verum est, DEVM extra mundum esse. &c. Alio modo potest intelligi, DEVM esse extra mundum ita, quod sit dare spatium extra mundum, in quo sit DEVS; & sic falsum est. Hoc enim potest, esset confirmare opinionem illorum, qui opinantur, ultra vltimum cælum esse spatium infinitum, quæ opinio falsa est. Item Bonauentura dist. 37. punc. 2. artic. 1. quæst. 3. *Extra*, inquit, uno modo dicitur sicut & positionem; & sic impossibile est, DEVM esse extra omnem locum. Alio modo, *Ante* & *Extra* dicuntur excessum; & superexcellentiæ diuine immensitatis, & æternitatis, respectu temporis & loci: & sic concedendum est, quod DEVS est ante tempus; & extra omnem locum. Eodem sensu Bannes hic quæst. 8. artic. 2. ait, DEVM non esse actu in loco extra cælum; esse tamen extra cælum in seipso; si particula, *Extra* accipiat pro eo, quod non est intra limitate. Idem absolute, & simpliciter asserit Gillius loc. citat. cap. 20. ubi ait: *Certa sententia est, DEVM existere actu & realiter extra mundum, & super omnes cælos: quod accipiendum iuxta explicationem dictam.**

Sed nec cæteri Auctores, pro secunda sententiâ citati, alieni sunt ab hoc modo loquendi. Quamuis enim Vasquez loco citat. numer. 14. & 22. simpliciter negare videatur, Deum esse extra cælum, tamen numer. 16. concedit, cum dicta explicatione. *DEVS*, inquit, aut alius spiritus esse non potest extra cælum in alio, quam in seipso. Imo etiam citat. numer. 14. paulo antea dixerat: *si corpus extra cælum non dicitur esse in aliquo spatio, nec in alio, quam in seipso, nulla ratione dici potest, DEVS, aut Angelus extra cælum in alio, quam in seipso esse.* Ratio est; tum quia hoc loquendi modo non significatur aliquid aliud, quam DEVM non circumferibi hoc vniuerso, sed habere existentiam in seipso, independentem ab hoc mundo; quod verum esse patet ex assert. præcedent. tum quia negari non potest, posse à DEO extra hunc mundum creari vel constitui, tum corpus, tum Angelum; qui reuera hoc sensu extra mundum esse dicentur; saltem in seipsis, si non in aliquo loco, vel spatio.

Dices. Imo etiam isti recte dicentur esse in aliquo spatio extra cælum. Respondetur primo; & hoc ipsum de utroque negari à Vasquez citat. numer. 14. quia nec tum quidem esset aliqua vera interceptio seu interuallum intra terminos reales, ab illis substantijs distinctos, interceptum. Responderi potest secundo, cum eodem Vasquez numer. 16. & 24. aliam esse rationem DEI, sine spiritus, aliam corporis; nam hoc cum sit in seipso extensum, secum ip-

so fert extensionem in spatio, in quo est, ita ut saltem intra extimam eius superficiem, recte & vere concipiamus aliquod spatium interceptum; in quo proinde ipsum corpus esse dici potest: atqui DEVS in se minime extensus est; ac proinde nec per se aliquam spatij extensionem, facere potest. Idem cum Vasquio numer. 16. dico de Angelo, qui & ipsa quantitate, & extremis caret.

Assertio VI. Non est negandum, Deum esse in spatijs loci etiam vacuis, atque etiam intra illa, si quæ dentur. Negare hoc quidem videretur Vasquez loc. cit. num. 12. ubi negat, Deum, aut spiritum intra superficiem vacuum esse posse, & ipsam replere. Idem dicit; si cælum aliquod medium annihilaretur, aut nouus mundus hunc ambiens relicto in medio interuallo, conderetur. Quod quidem dupliciter asseri potest, nimirum, ut sit vel quæstio nominis tantum, vel etiam rei. Rei quidem erit, si quis dicat, existentiam Dei finiri & determinari illa superficie ambiente vacuum, adeoque Deum extra superficiem, intra illud vacuum, nullo modo existere, nec in se quidem, sed prorsus excludi ab illo spatio. Et hoc videretur incredibile, & plane alienum ab immensitate Dei, in Scriptura ac Patribus ita prædicata, ut negent Deum eiusque existentiam vllis locis aut spatijs locorum terminari posse, ut dictum dub. præcedent. Et cum spiritus in tali vacuo esse ac permanere possit, annihilato v. g. corpore, quod antea erat in illo spatio, cur non etiam Deus? Accedit, quod hac ratione præsentia Dei futura esset discontinua, utpote aliquo spatio interrupta & intercepta. Neque vero existimo Vasquium, & alios Authores eam assertionem hoc sensu negare.

Nominis autem quæstio erit, si tantum de vocibus, *spatium replere*, aut *in spatio esse*, quæstio sit. In qua etsi Deus non dicatur spatium hoc proprie replere, cum quantitate careat, & spatium illud nihilominus simpliciter vacuum dicatur, suamque capacitatem continendi aliquod corpus, retineat, ut dictum etiam dub. præced. assert. 6. non tamen video, cur negetur illic, siue in eo spatio Deum esse. Cum enim vacuum iuxta Aristotelem 4. Physic. sit locus carens corpore, & locus sit aptus capere corpora, non quia iam antea plenus est, sed potius, quia carens est alio corpore; nec sane illa ratione negari possit, si quod datur vacuum adæquatum alicui corpori, id vel maxime aptum fore, ut corpus infra illud existat; cur negabimus, in eo, seu intra illud, existere posse spiritum, adeoque etiam Deum? Quod si potest, fatendum etiam pariter erit, re ipsa ac necessario tunc in eo existiturum esse Deum si daretur.

Atque eadem est sententiâ non solum Auctorum primæ sententiæ, sed etiam Bonauenturæ cit. dist. 37. punc. 2. artic. 1. quæst. 2. ubi ait: *Obijcit autem aliquis sic: intelligamus, corpus egredi à loco, nullo introeunte; tunc remanet vacuum. Aut ergo ibi est DEVS, aut non. Si sic: ergo in eo est, quod nihil est; quod stultum est dicere; si non est; & ibi prius fuit; ergo videtur esse mensuratus, saltem per accidens. Ad hoc respondeo,*

inquit,

inquit, quod si per impossibile penatur, locum euacuari, tunc remanere intelligitur capacitas loci priuata: capacitas aliquid est, & in illa DEVS est, priuatio autem nihil est, & in illa DEVS esse non potest. Vbi videtur duo distinguere in illo loco, videlicet ipsam priuationem corporis, seu vacuitatem per se nude spectatam; secundo, vacuum in concreto, seu capacitatem illam superficiem ambientis, vt apta est continere locatum: in illa vt sic, negat Deum esse; in hac affirmat. Idem cum eadem distinctione video nunc etiam tradi à Gillio lib. 2. tract. 9. cap. 19. num. 3.

Idem plane supponit S. Augustinus l. c. nimirum absurdum esse, vlla ponere locorum spatia, in quibus Deus præsens non addit. Idem significat S. Thomas hic q. 8. a. 2. cum docet, Deum esse vbi que, adeoque in omni loco, etiam vt locus est; hic autem de quo loquimur, locus est. Ergo.

Neque verò contra hanc assertionem procedunt argumenta superius facta contra spatia imaginaria: istud enim est verum & reale spatium; imo & verus locus: recte ergo dici potest, ibi & in illo aliquid esse. Atqui, dices, etiam illa vacuitas intra superficiem contenta, est merum nomen, adeoque vel negatio pura, vel certe priuatio. Ergo in illa nihil est, aut esse potest, vt supra argumentabamur. Respondetur, aliud esse vacuum, aliud vacuitatem: nos dicimus in vacuo, & intra vacuum esse Deum, non in vacuitate, vt loquuntur etiam Bonauentura & Gillius loc. cit. quantum & hæc non potest esse, nisi nominis questio.

Assertio VII. Deus absque omni sui mutatione reali, & omnia, si quæ de nouo dantur spatia, & loca replet; & priora, si desinant esse, deserit, per solam ipsarum rerum immutationem. Est extra controuersiam apud cit. & asseritur à Iustino Martyre dial. cont. Tryphonem, & à S. Augustino lib. 7. de ciuit. Dei c. 30. & l. 16. cap. 5. Ratio sumitur, tum ex dictis dub. præcedent. vbi docuimus, præsentiam Dei, in loco aut rebus creatis nihil reale saperaddere, Dei existentia

in seipso, sed solam denominationem extrinsecam; tum ab immutabilitate DEI, de qua quæst. seq. Vnde patebit, erroneum esse dicere, Deum in se ideo mutari, quod in his, aut illis rebus, seu locis esse primum incipiat. Secus est, si loquamur de mutatione relationis rationis, siue denominationis extrinsecæ, qua nepe respectus quidam extrinsecus præsentia variatur, vt rectè Vasquez loc. cit. num. 28. Idem fit in denominationibus, quæ sumuntur ab actione DEI transeunte.

Vnde colligitur, etiamsi totum hoc vniuersum localiter moueretur, secundum lineam rectam, (quod negant fieri posse Bannes hic artic. 2. & alij quidam recentiores, nisi ponatur extra hoc vniuersum realis quidam terminus, vnde sumi possit distantia noua, per motum acquirenda; à quibus dissentit Vasquez à numer. 25;) aut etiamsi Deus nouum mundum crearet, hoc destructo, tamen Deum nequaquam de loco in locum motum iri: quidquid sit de extrinsecæ denominatione in priore casu; in quo etsi concedant nonnulli, Deum per accidens, & extrinsecæ denominatione motum iri, ita vt in DEO solum respectus quidam extrinsecus præsentia & distantia varietur; rectius tamen negat Vasquez à numer. 25. quia DEVS cum sit non solum vbi que, sed etiam extra mundum in seipso, à re, nulla distare potest. Præclare hac de re S. Bonauentura citat. quæst. 2. Cum res, inquit, priuatur (seu definit esse,) aufertur comparatio eius ad Deum: sed cum res mouetur, DEVM non dimittit, nec ad DEVM accedit: nec DEVS ad eam reuertitur; quia sic est in re, vt sit extra rem idem. Ideo nec reuertitur, nec nouum inuenit. Et hoc est intelligibile, si quis potest intelligere, quod DEVS sit immensus, simplex, & infinitus. Quia enim est immensus, ita est intra, quod extra: quia simplex, secundum vnum est idem, est intra & extra: quia infinitus, ideo nec dimittitur, nec acquiritur aliud in re: nec ab ipso itur ad ipsum, cum dimittitur, vt alibi & alibi inueniatur.

QVÆSTIO V.

De Immutabilitate, Æternitate, & Vnitate DEI.

S. Thomas 1. p. q. 9. 10. 11.

Ecce tria itidem attributa paucis expediri possunt; quæ proinde vna quæstione complectimur. Absoluetur verò hac quæstio tribus dubijs. I. An & qua ratione proprium Dei attributum sit esse immutabilem. II. In quo consistat attributum æternitatis; & qua ratione sit proprium Dei. III. An & qua ratione proprium Dei attributum sit, esse vnum.

DVBIVM I.

An & qua ratione proprium DEI attributum sit, esse immutabilem.

S. Thomas 1. p. q. 9. aa. 2.

DVplex mutabilitas in præsentia distingui potest; vna physica & realis, qua quid à parte rei, ac in se ipso aliter se habet nunc, quam antea; altera moralis, in quadam animi inconstantia, & propositi mutatione consistens; etiam omni physica & reali mutatione seclusa: de vtraque breuiter agendum.

Assertio